

Παναγιώτης Εμμανουηλίδης
Έλλη Πετρίδου-Εμμανουηλίδου

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- Θεωρία, παραδείγματα και ασκήσεις
- Αναπτυγμένα θέματα
- Απαντήσεις στις Δραστηριότητες παραγωγής λόγου του σχολικού βιβλίου

Σύμφωνα
με τις Οδηγίες
διδασκαλίας
για την Παραγωγή
λόγου

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΕΝΟΤΗΤΕΣ: 1η – 2η	
Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο Επικοινωνία στο σχολείο	9
3η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Ταξίδι στον κόσμο της φύσης	43
4η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου	80
5η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Γνωρίζω τον μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου	96
6η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου	116
7η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα	142
8η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω	158
9η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης	183
10η ΕΝΟΤΗΤΑ	
Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του	204
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	229

Α. Η περιγραφή

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Με τον όρο περιγραφή εννοούμε την απεικόνιση (αναπαράσταση) με τον λόγο (προφορικό ή γραπτό) ενός «αντικειμένου». «Αντικείμενα» της περιγραφής μπορούν να είναι:
 - ✓ τόποι και τοπία, πόλεις και χωριά,
 - ✓ χώροι (π.χ. ένας ζωολογικός κήπος, ένα πάρκο),
 - ✓ κατασκευάσματα του ανθρώπου (π.χ. γέφυρες, εκκλησίες, μουσεία),
 - ✓ πράγματα που μας ανήκουν ή χρησιμοποιούμε (π.χ. το ποδήλατό μου, η αίθουσα της τάξης μας),
 - ✓ πρόσωπα (π.χ. η μητέρα μου),
 - ✓ γεγονότα ή σκηνές (π.χ. ένα τροχαίο ατύχημα),
 - ✓ φαινόμενα (π.χ. μια ξαφνική νεροποντή),
 - ✓ έργα τέχνης (π.χ. ο Ερμής του Πραξιτέλη),
 - ✓ ομαδικές πράξεις ή εκδηλώσεις (π.χ. ένας γάμος),
 - ✓ ζώα ή φυτά κ.ά.
- Σ' αυτή την ενότητα θα γίνει λόγος για την **περιγραφή τόπων και τοπίων**, ενώ για άλλα είδη της περιγραφής θα γίνει λόγος παρακάτω, σε άλλες ενότητες.
- Περιγραφικά κείμενα συναντάμε σε διάφορους τομείς: στην επιστήμη, στη λογοτεχνία, στα σχολικά βιβλία, σε εγκυκλοπαίδειες, σε εφημερίδες και περιοδικά, σε διαφημίσεις, σε αγγελίες, σε ενημερωτικά φυλλάδια κτλ.
- Η περιγραφή δεν έχει σκοπό να αποτυπώσει φωτογραφικά το αντικείμενο με όλες τις λεπτομέρειες· εξάλλου δεν είναι δυνατό να το κάνει αυτό. Έτσι, ο **σκοπός** της είναι να μπορεί κάποιος να σχηματίσει μια εικόνα για

ένα αντικείμενο μαθαίνοντας τα γνωρίσματά του, ακόμα και όταν αυτό δε βρίσκεται στην άμεση εποπτεία του.

- Βασικά **γνωρίσματα** της περιγραφής είναι η **τάξη**, η **ακρίβεια**, η **σαφήνεια**, η **ζωντάνια** και η **παραστατικότητα**, ενώ οι λεπτομέρειες πρέπει να είναι επαρκείς, ώστε να εξυπηρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό. Τέλος, τα **επίθετα** συμβάλλουν σημαντικά στην απόδοση της αναπαράστασης.
- Η περιγραφή ως είδος κειμένου συνδέεται κυρίως με τον **χώρο** και προχωρεί **από εικόνες γενικές σε άλλες πιο λεπτομερειακές**, με μια διαδοχική τοπική σειρά (πολύ συχνά βέβαια η περιγραφή αποτελεί μέρος της αφήγησης, οπότε σχετίζεται και με τον χρόνο).
- Για να περιγράψει κανείς ένα «αντικείμενο», πρέπει να επιλέξει τις πιο ουσιαστικές λεπτομέρειες, **τα βασικότερα**, κατά τη γνώμη του, **γνωρίσματα**, αφού άλλωστε δεν είναι δυνατό να αναφερθεί σε όλα. Η επιλογή εξαρτάται από τον **σκοπό** που επιδιώκει η περιγραφή, από τη **σκοπιά** από την οποία αντιμετωπίζονται τα γεγονότα, από την **οπτική γωνία**, τη θέση δηλαδή στο χώρο αυτού που περιγράφει, από την **προσωπικότητα** και την πνευματική συγκρότηση του ανθρώπου που περιγράφει. Γι' αυτούς τους λόγους συμβαίνει να έχουμε διαφορετικές περιγραφές του ίδιου τόπου, του ίδιου προσώπου, του ίδιου έργου τέχνης κτλ.
- Ειδικότερα, ως προς τη διαδικασία της περιγραφής τόπων και τοπίων, που είναι το θέμα της τρίτης ενότητας, επισημαίνονται πολύ γενικά τα ακόλουθα:
 - Όταν περιγράφουμε έναν τόπο (ή ένα τοπίο), η πορεία που ακολουθούμε είναι **από το γενικό στο ειδικό**, από γενικές εικόνες σε άλλες πιο λεπτομερειακές.
 - Η περιγραφή είναι οργανωμένη άλλοτε με βάση ένα σταθερό σημείο, στο οποίο αυτός που περιγράφει μένει ακίνητος, και άλλοτε με βάση την κίνηση αυτού που περιγράφει (από πάνω προς τα κάτω, από μέσα προς τα έξω, από βόρεια προς τα νότια κτλ.).
 - Ξεκινώντας την περιγραφή αναφέρουμε το **όνομα του τόπου** και τη **γεωγραφική του θέση**, την **ιστορία** του, τον **λόγο** της επίσκεψής μας σ' αυτόν, τη **γενική εντύπωση** που μας δημιούργησε, τις πιο **χαρακτηριστικές λεπτομέρειες** που επισημάναμε, τα συναισθήματα που νιώσαμε κτλ.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Ένα μαγευτικό τοπίο στη Σμύρνη απέναντι

Όμως αλήθεια, τι ωραιότητας από δω πάνω – δηλαδή τι ομορφιά. Ο ουρανός αγκάλιαζε τα νιάτα. Μες στο μαγιάτικο καταμεσήμερο, ένα θάμπος από χρυσογάλανη αποθέωση άχνιζε τον ορίζοντα και καταστάλαζε στα διάσελα. Μα λίγο πιο κάτω από τα κορφοβούνια, ο ήλιος έκανε την απογραφή της πλάσης. Ο κάθε βράχος, το κάθε φαράγγι, ως και η κάθε πέτρα, ξεχωρίζανε πάνω στα δυο βουνά, τον Τμώλο και το Σίπυλο, τα λάξευε ο ήλιος με τα χίλια καλέμια της αχτιδοβολιάς του – και ύστερα, στον κάμπο, καταπιανότανε ψιλοδουλειά τις φυλλωσιές, ένα ένα φυλλαράκι, κοσκινίζοντας απάνω τους χρυσόσκονη. Μοναχικοί κουλάδες, περήφανοι στη μοναξιά τους, αναβλύζανε μες από το πράσινο, πέρα, κατά το Καζαμίρ και το Σεβδίκιοϊ, εκεί που φλόκωνε μακρόσυρτος, ο άσπρος καπνός του τρένου, και πιο δώθε, έτσι που ν' άνοιγες απεθαμή το χέρι σου θα τ' άγγιζες, πνιγμένοι μες στα αμπέλια, μες στα περιβόλια, μες στα λιόδεντρα και τους μπαξέδες, πράσινο παραλήρημα ο ψηλοθώρητος Κουκλουτζάς, ο Μπουρνόβας με τα πλατάνια και τα τρεχάμενα νερά, κι εκεί που σκαρφαλώνουν κάτι τσάμια είναι το Κοζαγάκι, και πλάι του ο χιλιοαγαπημένος ο Μπουτζάς – όλ' αυτά μίαν άλλη απόφια ρωμισσύνη.

Κοσμάς Πολίτης, Στου Χατζηφράγκου, εκδ. Εστία

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. *Το πρόσωπο που περιγράφει μένει ακίνητο ή κινείται στον χώρο; Ποια πορεία ακολουθεί στην περιγραφή του;*
- β. *Η γλώσσα της περιγραφής είναι λογοτεχνική. Βρείτε στο κείμενο στοιχεία που να δικαιολογούν την παραπάνω επισήμανση.*

2 Πώς είναι το καλοκαίρι η παραλία που αγαπώ και πώς το φθινόπωρο

Το καλοκαίρι η παραλία που αγαπώ είναι γεμάτη ομορφιά και ζωτάνια. Τα πεύκα που ξεκινούν από το βουνό και κατεβαίνουν ως την ακτή φιλοξενούν τους εκδρομείς και τους προσφέρουν τον ίσκιο τους. Εκεί που τελειώνουν τα πεύκα αρχίζει η αμμουδιά, που χρυσίζει κάτω από το εκτυφλωτικό φως του ήλιου. Αυτή είναι πλημμυρισμένη από κόσμο από το πρωί ως αργά το απόγευμα: άηλοι από τους επισκέπτες της είναι ξαπλω-

μένοι και απολαμβάνουν τις ακτίνες του ήλιου, άηλιοι, προστατευμένοι από τις ομπρέλες, περνούν την ώρα τους κουβεντιάζοντας, διαβάζοντας ή παίζοντας ομαδικά πνευματικά παιχνίδια, άηλιοι παίζουν βόλβει ή ρακέτες. Αν πεις για τα παιδιά, αυτά, όταν δεν κολυμπούν, τριγυρνούν ασταμάτητα εδώ κι εκεί ή χτίζουν πύργους στην άμμο. Όσο για τη θάλασσα, που απλώνεται προκλητική, ακύμαντη και γαλάζια μπροστά στην αμμουδιά, είναι πάντοτε γεμάτη κόσμο και εγώ απολαμβάνω τη δροσιά της κολυμπώντας στα βαθιά ή απλώς πηλασουρίζοντας στα ρηχά.

Όμως το φθινόπωρο η παραλία που αγαπώ αηλιάζει ολόκληρα όψη. Μόλις έρθουν οι πρώτες δροσιές, ερημώνει. Ωστόσο αυτή η σχεδόν εγκαταλειμμένη από τους ανθρώπους ακτή γεμίζει πουλιά, κυρίως γλήρους, που την επισκέπτονται καθημερινά, θαρρείς και περίμεναν να φύγουν οι άνθρωποι, που αυθαίρετα όλο το καλοκαίρι την είχαν κάνει ιδιοκτησία τους. Άηλιote πετούν ελεύθερα ψηλά στον ουρανό, άηλιote πηλασιάζουν τη θάλασσα αγγίζοντάς τη με τα φτερά τους και άηλιote κουρνιάζουν στα κλαδιά των πεύκων ή περπατούν στην αμμουδιά αφήνοντας τα διακριτικά ίχνη τους. Η θάλασσα βέβαια σπάνια είναι γαληνεμένη, καθώς τις πιο ποληλές φορές μεγάλα κύματα βγαίνουν στην ακτή. Αηλή και όταν ο καιρός είναι πιο ήρεμος, δεν έχει την ελκυστική όψη που είχε το καλοκαίρι ούτε το βαθυγάλαζο ή το ηουλιακό χρώμα που της έδινε ο γαλανός ουρανός. Τώρα πια συχνά είναι μαβιά, καθρεφτίζοντας το σκοτεινό και συννεφιασμένο ουρανό.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Στην πρώτη παράγραφο η περιγραφή γίνεται με άξονα τον χώρο. Να το αποδείξετε.
- β. Ποια στοιχεία επιλέγονται στη δεύτερη παράγραφο για να αποδοθεί η φθινοπωρινή εικόνα της παραλίας;

B. Η αφήγηση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Με τον όρο **αφήγηση** εννοούμε την προφορική ή γραπτή παρουσίαση μιας σειράς γεγονότων, πραγματικών ή επινοημένων (φανταστικών). Για να είναι μια αφήγηση ενδιαφέρουσα, τρεις πνευματικές ενέργειες είναι απαραίτητες:
 - a. Να θυμηθούμε τα γεγονότα (που τα ζήσαμε ή ακούσαμε να γίνεται λόγος γι' αυτά).
 - β. Να φανταστούμε τα γεγονότα – αν δεν είναι πραγματικά όσα θα εξιστορήσουμε.
 - γ. Να σκεφτούμε πάνω στα γεγονότα, είτε αυτά είναι πραγματικά είτε είναι φανταστικά.
 - Έτσι, ανάλογα με την περίπτωση, θα προσπαθήσουμε να καθορίσουμε:
 - ✓ τον **τόπο** και τον **χρόνο** που συνέβηκε το περιστατικό·
 - ✓ τα πιθανά **αίτια** που το προκάλεσαν·
 - ✓ τα **πρόσωπα** που έλαβαν μέρος σ' αυτό·
 - ✓ τον **τρόπο** με τον οποίο συνέβηκε, από την αρχή ως το τέλος·
 - ✓ τα **επακόλουθα** που είχε για μας ή για άλλους·
 - ✓ ό,τι άλλο κρίνουμε απαραίτητο.
 - Η εξέλιξη της αφήγησης από την αρχή ως το τέλος της οργανώνεται με άξονα τον **χρόνο**. Αρχίζουμε δηλαδή από την αρχή και εκθέτουμε με χρονική αλληλουχία τα γεγονότα, χρησιμοποιώντας κυρίως «χρονικές» μεταβατικές λέξεις (*ύστερα, στη συνέχεια, μετά, αργότερα* κ.ά.).

Ωστόσο, επειδή τα γεγονότα και οι καταστάσεις συνδέονται **αιτιολογικά** μεταξύ τους, χρησιμοποιούνται και «αιτιολογικές» μεταβατικές λέξεις (*επειδή, για τον λόγο αυτό, έτσι, εξαιτίας του...* κ.ά.). Βέβαια δεν αποκλείονται και άλλα είδη μεταβατικών λέξεων και φράσεων.
- Υπάρχουν διάφορα **είδη αφήγησης**, που εξυπηρετούν το καθένα διαφορετικό **σκοπό**. Η **λογοτεχνική (μυθοπλαστική)** και η **ιστορική** αφήγηση εξυπηρετούν τους σκοπούς της λογοτεχνίας και της ιστορίας αντίστοιχα, ενώ η **ρεαλιστική** αφήγηση συνδέεται με την παρουσίαση γεγονότων σχετικών με τις καθημερινές ανάγκες της ζωής, όπως είναι οι δημοσιογραφι-

κές ειδήσεις, το ημερολόγιο, το βιογραφικό σημείωμα, η κατάθεση ενός μάρτυρα στο δικαστήριο κ.ά.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Επίσκεψη σε ορεινό χωριό

Σε μια εκδρομή με την παρέα μου αντίκρισα από κάποιο ύψωμα ένα γραφικό χωριό και αποφάσισα να το επισκεφτώ μόνος, για να μείνω εκεί ένα εικοσιτετράωρο. Η πορεία μου κράτησε δύο ώρες και όταν έφτασα αργά το μεσημέρι ήμουν τόσο κουρασμένος, ώστε το πρώτο που αναζήτησα ήταν ένας ξενώνας (βέβαια για ξενοδοχείο ούτε λόγος· το χωριό δεν παρουσίαζε καμιά τουριστική κίνηση). Όταν έφτασα στην πλατεία, ρώτησα στο καφενείο πού θα μπορούσα να περάσω τη βραδιά μου και από όσα μου είπαν κατάλαβα ότι θα έβρισκα κατάλυμα μόνο σε κάποιο από τα σπίτια του χωριού. Μάλιστα όλοι τους έδειξαν μεγάλη προθυμία να μου προσφέρουν φιλοξενία. Έτσι, ύστερα από λίγο ανηφόριζα μαζί με έναν συνομήλικό μου, που με οδηγούσε στο σπίτι του. Μόλις φτάσαμε εκεί, έγινα δεκτός με εξαιρετικά φιλόξενη διάθεση: με υποδέχτηκαν με εγκαρδιότητα, μου πρόσφεραν κεράσματα και με κάλεσαν στο μεσημεριανό τους τραπέζι, όπου έφαγα με μεγάλη όρεξη. Ύστερα από το δείπνο ο νεαρός που με είχε συνοδέψει μου πρότεινε να κάνουμε έναν περίπατο στα σοκάκια όσο ήταν ακόμη μέρα. Έτσι, λίγο πριν βασιλέψει ο ήλιος, με ξενάγησε λέγοντας με απλά λόγια την ιστορία του χωριού και του βενετσιάνικου κάστρου του. Η φιλοξενία συνεχίστηκε το βράδυ και το επόμενο πρωί· στη συνέχεια πήρα τον κατάφορο και ξαναβρήκα τους φίλους μου.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Να επισημάνετε τις «χρονικές» μεταβατικές φράσεις που δίνουν συνοχή στην αφήγηση.

2 Εμπειρίες από ένα ταξίδι

Το ταξίδι φέτος στο νησί της Σ. ήταν γεμάτο ταλαιπωρίες από την πρώτη στιγμή. Πρώτα πρώτα το καράβι έπαθε βλάβη και η αναχώρησή μας καθυστέρησε δύο ώρες. Τσακισμένοι από την ανία της αναμονής και από τη ζέστη επιβιβαστήκαμε επιτέλους και ξεκινήσαμε, ταξιδεύοντας κάτω από έναν αφόρητο καύσωνα και πάνω σε ένα αργοκίνητο πλεούμε-

νο. Όταν αποβιβαστήκαμε, μας περίμενε άλλη μια δυσάρεστη έκπληξη: το δωμάτιο που είχαμε κλείσει τηλεφωνικώς από μέρες δε μας το είχαν κρατήσει. Και τώρα; Πού να βρεθεί κατάλυμα! Αγαναχτισμένοι λοιπόν με την ασυνέπεια των ανθρώπων ξεκινήσαμε την οδύσσειά μας για αναζήτηση καταλύματος. Τι Τουριστική Αστυνομία, τι περαστικούς – και ποιον δε ρωτήσαμε! Όσπου κατά το σούρουπο και όταν πια φτάσαμε στα πρόθυρα της απόγνωσης, βολευτήκαμε σε ένα συμπαθητικό σπιτάκι, στην άκρη του διπλανού χωριού. Όμως την επόμενη μέρα τρίτωσε το κακό: άρχισαν να σφυρίζουν τα μελτέμια, που μας ανέτρεψαν όλα τα σχέδια. Τίποτα πια δεν μπορούσαμε να ευχαριστηθούμε, καθώς η θάλασσα ήταν μόνιμα ταραγμένη και η άμμος έμπαινε στα μάτια μας. Εγκαταλείψαμε τότε θέλοντας και μη κάθε ιδέα για μπάνια και αναζητήσαμε ενδιαφέροντα στους αρχαιολογικούς χώρους. Τους επισκεφτήκαμε, τους χορτάσαμε και τίποτε άλλο δε μας κρατούσε πλέον στο νησί. Έτσι, τα μαζέψαμε άρον άρον και φύγαμε νωρίτερα από ό,τι είχαμε προγραμματίσει.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Να παρουσιάσετε τις λεπτομέρειες της παραγράφου.
- β. Να επισημάνετε τις φράσεις που ορίζουν τον χρονικό άξονα του κειμένου.
- γ. Να επισημάνετε τις κυριότερες συνδετικές-μεταβατικές λέξεις του κειμένου.

3 Στο Αρκουδόρεμα της Πίνδου

Νωρίς το μεσημέρι βρισκόμασταν στη Βάλια Κάλντα, έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους της αρκούδας, η παρουσία της οποίας δηλώνει πλούσιο και υγιές οικοσύστημα. Η πρωινή βροχή είχε σταματήσει και ο ήλιος βγήκε ζεστός μέσα από τα σύννεφα που διαλύονταν. Κατεβαίναμε τις πλαγιές του Αυγού με τη μυρωδιά του βρεγμένου χώματος να μας τυλίγει και με το βουητό από το Αρκουδόρεμα να χάνεται στις συστάδες των πεύκων. Πλησιάζαμε το νερό, όταν είδαμε ίχνη πάνω στην υγρή γη. Ήταν φρέσκα πατήματα αρκούδας που πήγαιναν στην ίδια κατεύθυνση με μας. Λίγο πιο κάτω όμως τα ίχνη έστριβαν, περνούσαν το Αρκουδόρεμα, και οι λασπωμένες πέτρες στην απέναντι όχθη έδειχναν καθαρά ότι οι δρόμοι μας χώριζαν. Δε χρειαζόμασταν κι άλλα στοιχεία για να εξηγήσουμε την ονομασία του μικρού ποταμού. Μετά το φαγητό, αποφασίσαμε να ξεκουραστούμε λίγο, πριν ξεκινήσουμε για τη Φλέγκα, και καθίσαμε δίπλα στο νερό. Ξέραμε ότι το ποταμάκι φιλοξενεί δύο

είδη πέστροφας και μείναμε εκεί ακίνητοι. Σταθήκαμε όμως άτυχοι, κανένα ψάρι δεν εμφανίστηκε. Την επόμενη μέρα καταλάβαμε το λόγο, όταν συναντήσαμε δύο ασυνείδητους να ψαρεύουν σε ελάχιστη απόσταση από μια πινακίδα που έγραφε: ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ. Πήραμε την ανηφόρα με τα νερά να σχηματίζουν μικρούς καταρράχτες. Η πυκνή βλάστηση μας πρόσφερε σκιά και ύστερα από τρεις ώρες φτάσαμε στις λίμνες της Φλέγκας.

Περιοδ. *Experiment* – Γαϊόραμα, τεύχος 36, Μάρτιος-Απρίλιος 2000

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. *Να επισημάνετε τις φράσεις που ορίζουν τον χρονικό άξονα του κειμένου.*
- β. *Να επισημάνετε τα βασικότερα θέματα της αφήγησης.*

■ Το «μεικτό» είδος

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Αν προσέξουμε τα παραπάνω κείμενα, θα διαπιστώσουμε ότι καθарός και αμιγής αφηγηματικός τρόπος δεν υπάρχει. Σε αφηγηματικά κείμενα χρησιμοποιούνται περιγραφικά στοιχεία (όπως π.χ. περιγραφικά επίθετα) και γίνεται έστω και στοιχειώδης περιγραφή των αντικειμένων και των τόπων, που αποτελούν το πλαίσιο και το φόντο της αφήγησης. Επίσης, περιγραφές καθарές αντικειμένων, τόπων, τοπίων κτλ. είναι πολύ σπάνιες, αφού κατά την περιγραφή δεν μπορούμε να αποφύγουμε τα αφηγηματικά στοιχεία (αναφέρουμε, για παράδειγμα, κάτω από ποιες περιστάσεις γνωρίσαμε το περιγραφόμενο αντικείμενο ή περιστατικά που έχουν σχέση με αυτό και μας βοηθούν να το γνωρίσουμε καλύτερα κ.ά.).
- Τα κείμενα που ακολουθούν είναι χαρακτηριστικά δείγματα του «μεικτού» αυτού είδους:

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Στη Σπάρτη και στον Μυστρά

Πέρυσι το καλοκαίρι παραθερίζαμε σε ένα γραφικό χωριό της Αρκαδίας. Σκεφτήκαμε ότι θα ήταν ευκαιρία να επισκεφτούμε τη Σπάρτη και τον Μυστρά.

Την άλλη μέρα ταξιδεύαμε με το αυτοκίνητο της γραμμής Τρίπολης – Σπάρτης. Περνούμε από πολλά χωριά, όπως Βερβένια, Άγιος Πέτρος και από άλλα μέρη ιστορικά. Έχουν περάσει δύο ώρες και ο Ταϋγετος, με τη γλαυκή και μεγαλοπρεπή σιλουέτα του, υψώνεται στο βάθος κάτω, ακοίμητος φρουρός της δοξασμένης Σπάρτης.

Το αυτοκίνητο τώρα κατεβαίνει, όλο κατεβαίνει. Στο βάθος ξεχωρίζουμε τον Πάρνωννα και τη Σπάρτη. Μεσημέρι πια περνούμε τον ξακουστό Ευρώτα, όπου λούζονταν και γυμνάζονταν και χάλκευαν την αντρεία τους οι αρχαίοι Σπαρτιάτες.

Η πεδιάδα της Λακωνίας απλώνεται απέραντη, κατάφυτη από καταπράσινες πορτοκαλιές και λεμονιές και από αργυρόφυλλες ελιές.

Φτάνουμε στη Σπάρτη. Είναι μια κουκλίστικη πόλη, με θαυμάσια ρυμοτομία, μεγάλες οικοδομές και ωραία δημόσια κτίρια.

Το πρωί της επομένης ένα μικρό αυτοκίνητο μας πηγαίνει στον Μυστρά, στο χωριό. Οι αρχαιότητες βρίσκονται πιο πάνω και βαδίζουμε με τα πόδια, για να φτάσουμε σ' αυτές. Από πάνω μας υψώνεται ένας απότομος ψηλός λόφος και πάνω σ' αυτόν σώζονται τα ερείπια της ένδοξης βυζαντινής πολιτείας του Μυστρά.

Έχουμε μπει μέσα στην ερειπωμένη πόλη. Απάνω στην ακρόπολη υψώνονται θεόρατα τα ανάκτορα των Καντακουζηνών. Ένα μεγάλο τείχος περιστοιχίζει όλη την πόλη. Παντού σπίτια ψηλά, ερειπωμένα, και ωραίες βυζαντινές μικρές εκκλησίες.

Μπαίνουμε στην Παντάνασσα, τη λαμπρή εκκλησία, όπου στέφθηκε ο τελευταίος αυτοκράτορας των Ελλήνων. Ολόχρυσες εικόνες, πλούσιες και εξαίρετης τέχνης τοιχογραφίες, ασημένιες καντήλες, βυζαντινός ρυθμός, όλα θυμίζουν μια εποχή δόξας και μεγαλείου.

Κάτω απλώνεται ειρηνική η κοιλάδα του Ευρώτα. Ο Μυστράς δεσπάζει σε όλη την περιοχή. Τον έχτισαν εκεί επάνω οι Φράγκοι δεσπότες του Μοριά, γι' αυτό τον λόγο. Μα δεν άργησαν να τον καταλάβουν οι βυζαντινοί αυτοκράτορες και να τον καταστήσουν μετά τη βασιλίδα των πόλεων δεύτερη πόλη της ελληνικής αυτοκρατορίας που κατέρρεε. Αργότερα έπεσε και αυτή στην κυριαρχία των Τούρκων και έσβησε.

Το ταξίδι μας αυτό στον Μυστρά και στη Σπάρτη ήταν μια αναδρομή σε δύο ένδοξες περιόδους της ελληνικής ιστορίας, τη βυζαντινή και την αρχαία, και θα μας μείνει αξέχαστο.

(μαθητικό κείμενο)

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Στο κείμενο εναλλάσσονται η περιγραφή και η αφήγηση. Να δώσετε μερικά χαρακτηριστικά χωρία με αφήγηση και δύο με περιγραφή.
- β. Να δώσετε φράσεις που να εκφράζουν την κρίση του αφηγητή και άλλες που να εκφράζουν τη γενική εντύπωσή του.

2 Το αγαπημένο μου φυτό

Ανάμεσα στα φυτά του κήπου μας υπάρχει μια τριανταφυλλιά, που έχει ξεχωριστή αξία για μένα. Τη φύτεψα μόνος μου εδώ και τρεις μήνες και τότε δεν ήταν παρά ένα ξερό κληράκι, γεμάτο αγκάθια, γυμνό από φύλλα και χωρίς ούτε ένα ίχνος που να δείχνει ότι μέσα του υπάρχει ζωή. Δε φανταζόμουν ότι το κληαδί θα γινόταν φυτό, παρόλο που ο γείτονας που μου το έδωσε με είχε διαβεβαιώσει ότι θα γίνει μια πανέμορφη τριανταφυλλιά. Κάθε πρωί λοιπόν περνούσα από το παρτέρι με την ελπίδα ότι θα δω το φυτό μου να ζωντανεύει, αλλιώς τίποτα. Όσπου μια μέρα –κόντευε να τελειώσει ο Απρίλης– είδα το θαύμα: ανάμεσα στα αγκάθια είχαν πεταχτεί κάτι κόμποι, που έδειχναν ότι όπου να 'ναι το κληαδί θα βλαστήσει. Και δεν άργησε να γίνει και αυτό. Μέρα με τη μέρα τρυφερά βλασταράκια πετάγονταν αποδώ κι αποκεί, ώσπου έγιναν κληαδιά γεμάτα δύναμη. Ένωθα συγκλονισμένος από αυτό το θαύμα της φύσης και όποτε έβρισκα καιρό, έτρεχα στο αγαπημένο μου φυτό, για να νιώθω την ευτυχία να το βλέπω να μεγαλώνει και να ομορφαίνει. Κατά το τέλος του Μάη είδα αυτό που με λαχτάρα περίμενα: στις άκρες των βλασταριών μπουμπούκια καταπράσινα, έτοιμα να γίνουν άνθη. Τώρα ήμουν βέβαιος ότι το φυτό είχε γίνει πλέον μια τριανταφυλλιά και ανυπομονούσα να τη δω ανθισμένη. Όλη αυτή η διαδικασία και η αναμονή με έδεσαν συναισθηματικά με την τριανταφυλλιά και με έκαναν να τρέφω γι' αυτήν ιδιαίτερη αγάπη σε σχέση με τα άλλα μου λουλούδια.

Η ευτυχία μου όμως κορυφώθηκε, όταν ένα μεσημέρι, κάνοντας την καθιερωμένη επίσκεψη στην τριανταφυλλιά μου, την είδα ανθισμένη.

Πολλιά μπουμπούκια είχαν γίνει κατακόκκινα και ολοζώντανα μισοανοιγμένα τριαντάφυλλα, που ανάδιναν ένα διακριτικό άρωμα. Στεκόμουν μαγνητισμένος και τα καμάρωνα. Ένωθα σαν να είχα μπροστά μου ένα δημιούργημα δικό μου και όχι της φύσης, γιατί είχα ζήσει από κοντά το θαύμα της μετατροπής του άχαρου κλαδιού σε φουντωτή και ολάνθιστη τριανταφυλλιά. Προσπαθούσα να φανταστώ τι κρυβόταν κάτω από το χώμα, ποια μαγική δύναμη ήταν αυτή που μπορούσε να χαρίζει τόση ζωντάνια και τέτοια ομορφιά. Ένωσα δέος μπροστά στο μικρό αυτό θαυμαστό δημιούργημα της φύσης και άπλωσα το χέρι μου, για να χαϊδέψω το τριαντάφυλλο που ήταν πιο πολύ ανοιγμένο. Η βελουδένια υφή του με έκανε να ανατριχιάσω από συγκίνηση: ήταν σαν να ακουμπούσα ένα πλάσμα ζωντανό, σαν να μου μετέδιδε κάποια ζεστασιά, σαν να με ευχαριστούσε για την ύπαρξή του. Έμεινα έτσι αρκετή ώρα δίπλα στο αγαπημένο μου φυτό. Τα μάτια μου δε χόρταιναν να το θαυμάζουν και η ψυχή μου ήταν πλημμυρισμένη από χαρά. Ποτέ δεν είχα φανταστεί ότι ένα φυτό θα μπορούσε να μου προσφέρει τέτοια συγκίνηση και τόση ευτυχία.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Στην πρώτη παράγραφο: να παρουσιάσετε την πορεία της αφήγησης με άξονα τον χρόνο.
- β. Να επισημάνετε στις δύο παραγράφους τη θεματική περίοδο και την κατακλείδα.
- γ. Βρείτε στο κείμενο δύο περιγραφικά και δύο αφηγηματικά στοιχεία καθώς και χαρακτηριστικές φράσεις που αναφέρονται σε συναισθήματα.

3 Ο χρυσαετός των Χάιλαντ

Ο χρυσαετός των σκοτσέζικων Χάιλαντ είναι ένα από τα 30 είδη αετών στον κόσμο. Είναι ο αετός των βουνών της πατρίδας μας, που άλλοτε τον συναντούσες σε όλη την Ελλάδα, ενώ σήμερα δεν ξεπερνάει σε πληθυσμό τα 180 ζευγάρια. Όπως όλοι οι αετοί, ο χρυσαετός δεν είναι εκλεκτικός. Αρκείται σε όποια θηράματα υπάρχουν σε αφθονία γύρω του, ενώ όταν βρίσκει άλλη τροφή, δε λείει όχι ούτε και στα ψοφίμια. Αρουραίοι, σκίουροι, νυφίτσες, νεαρές αλεπούδες, ακόμα και ελαφάκια, μπορούν να πέσουν στα νύχια του και να μεταφερθούν ως τη φωλιά του, για να φαγωθούν. Τώρα, ως προς το μέγεθός του, είναι ο μεγαλύτερος από όλους τους αετούς. Όταν πετάει, φαίνεται

τεράστιος, με τις φτερούγες του να ξεπερνούν σε άνοιγμα τα δύο μέτρα, και είναι ορατός με γυμνό μάτι από απόσταση εκατοντάδων μέτρων. Ας κάνουμε λοιπόν ό,τι μπορούμε για την επιβίωση του αγέρωχου χρυσαετού.

Περιοδ. *National Geographic*

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Ποια στοιχεία υπερτερούν στο κείμενο, τα περιγραφικά ή τα αφηγηματικά;
- β. Να υπογραμμίσετε στο κείμενο τη θεματική περίοδο και την κατακλιίδα και να απαριθμήσετε τις λεπτομέρειες.
- γ. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο σκοπός του παραπάνω κειμένου; Ποια πρόταση τον αποδίδει ξεκάθαρα;

4 Μια πυρκαγιά στο δάσος

Στο χτεσινό δελτίο ειδήσεων παρακολούθησα ένα ρεπορτάζ για την πυρκαγιά που έχει ξεσπάσει εδώ και δυο μέρες στον Όλυμπο.
..... έγινα μάρτυρας των προσπαθειών που κατέβαλαν οι άντρες της Πυροσβεστικής για την κατάσβεσή της. η φωτιά μαινόταν ανεξέλεγκτη σε πολλά μέτωπα, έκανε δύσκολο το έργο της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. κανένας δεν έμενε αδρανής: τόνοι νερού ρίχνονταν από τα πυροσβεστικά αεροπλάνα, τα πυροσβεστικά αυτοκίνητα ούρλιαζαν τρέχοντας στα σημεία όπου υπήρχαν εστίες φωτιάς, άντρες με κλαδιά στα χέρια προσπαθούσαν να εμποδίσουν την εξάπλωσή της. οι προσπάθειες όλων ήταν μάταιες, η φωτιά είχε ένα μεγάλο σύμμαχο, τον άνεμο, που την αναζωπύρωνε συνεχώς. η περιοχή σε πολλά σημεία ήταν δύσβατη δυσχεραίνεται το έργο της κατάσβεσης, οι άντρες της Πυροσβεστικής έπρεπε να σκαρφαλώνουν σε επικίνδυνες πλαγιές ή να διασχίζουν δύσβατα μονοπάτια.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Να συμπληρώσετε κάθε κενό της παραγράφου με μια από τις παρακάτω συνδετικές και μεταβατικές λέξεις και φράσεις: εκτός από αυτό, με αποτέλεσμα να, για την ακρίβεια, ωστόσο, πράγμα που, όμως, επειδή, βέβαια, καθώς.
- β. Ποιο είναι το κύριο γεγονός που αφηγείται το παραπάνω κείμενο; Ποιες χαρακτηριστικές λεπτομέρειες το συμπληρώνουν;

5 Η ανάγκη για προστασία του εθνικού δρυμού Βίκου-Αώου

Ο Εθνικός Δρυμός Βίκου-Αώου είναι ένας εκπληκτικός τόπος, που διατηρεί ακόμα ζωντανό ένα φυσικό περιβάλλον που άλλες χώρες έχουν απολέσει προ πολλού. Όμως, από το 1973 που κηρύχθηκε εθνικός δρυμός και έγινε ευρύτερα γνωστός συχνά τα πλήθη των θαυμαστών που φτάνουν για να «χαρούν τη φύση», σε συνδυασμό με την ανυπαρξία οργάνωσης, προσβάλλουν την έννοια του ως προστατευόμενου φυσικού χώρου. Έτσι, κάθε Πρωτομαγιά, χιλιάδες «δραπέτες» της πόλης των Ιωαννίνων καταφθάνουν από νωρίς το πρωί με τα αυτοκίνητά τους στη γέφυρα Πάπιγκου, στο Βοϊδομάτη. Ακόμη κι αν ήταν γεννημένοι φυσιολάτρες, τόσο πολλοί άνθρωποι, δε θα μπορούσαν παρά να αφήσουν πίσω τους έντονα τα ίχνη τους. Οι σπάνιες, λοιπόν, άγριες ορχιδέες, νομοθετικά προστατευόμενο είδος σε όλη την Ευρώπη, γίνονται μαγιάτικα στεφάνια από τους ανθρώπους που δε γνωρίζουν, αφού κανένας δε φρόντισε να τους πληροφορήσει πως έτσι καταστρέφουν ό,τι πιο πολύτιμο έχει να επιδείξει σ' αυτή τη γωνιά της η φύση. Αντίθετα, σ' έναν καλά οργανωμένο δρυμό με ελεγχόμενη είσοδο, ανώτατο όριο επισκεπτών ανά ημέρα και κατάλληλο προσωπικό για ενημέρωση των επισκεπτών και φύλαξη του χώρου, η προστασία των φυσικών θησαυρών θα ήταν δεδομένη.

Περιοδ. *Experiment* – Γαϊόραμα, τεύχος 6, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1995

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Με ποιον σκοπό έγραψε αυτό το κείμενο ο συντάκτης του και τι προτείνει;
- β. Με ποιες λέξεις πετυχαίνεται η συνοχή του κειμένου;

Γ. Περίληψη κειμένου

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1 Το αρχικό κείμενο και η περίληψή του

- Ένα καλά οργανωμένο κείμενο κινείται γύρω από ένα θέμα, από ένα νοηματικό κέντρο, που το αναπτύσσει. Πέρα όμως από αυτό τον άξονα υπάρχουν σ' αυτό και κάποια «θεματικά κέντρα», δηλαδή **επιμέρους θέματα**, τα οποία αποτελούν πλευρές του νοηματικού κέντρου και είναι τα **κύρια σημεία του κειμένου**.

- Ένα τέτοιο κείμενο έχει κάποια έκταση, καθώς αναπτύσσει το θέμα του διεξοδικά. Όμως μερικές φορές είμαστε αναγκασμένοι για διάφορους λόγους να συμπύξουμε το κείμενο αποδίδοντας με συντομία το περιεχόμενό του. Το νέο αυτό συμπυκνωμένο κείμενο είναι η περίληψη του πρώτου.

2 Οδηγίες για τη σύνθεση της περίληψης

Γνωρίσματα της περίληψης

- Η σύνθεση της περίληψης ακολουθεί μια αφαιρετική διαδικασία. Ωστόσο, πρέπει να αποφεύγουμε την υπερβολική αφαίρεση και γενίκευση. Έτσι, κάνοντας **υπογραμμίσεις**, επιλέγουμε με προσοχή τα **ουσιαστικά** και **κύρια σημεία**, που θα τα κρατήσουμε, για να τα αξιοποιήσουμε συμπεριλαμβανοντάς τα στην περίληψη, ενώ παράλληλα προσέχουμε ποια στοιχεία θα παραλείψουμε.
- Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από διάφορους παράγοντες: κυρίως από το αν το αρχικό κείμενο είναι μικρό ή μεγάλο, πυκνό ή χαλαρό, με καλή ή όχι οργάνωση και δομή κ.ά.
- Η περίληψη έχει την προσωπική μας σφραγίδα, το δικό μας ύφος (όχι εκείνο του αρχικού κειμένου) και αποτελεί δική μας δημιουργία, τουλάχιστο από άποψη δομής.
- Ωστόσο, ως προς το **περιεχόμενο**, δε διατυπώνονται σχόλια, ούτε θετικά ούτε αρνητικά, πάνω στα διάφορα σημεία του αρχικού κειμένου. Δε διατυπώνονται γενικά προσωπικές μας απόψεις. Γενικά η περίληψη δεν παρεκκλίνει από το περιεχόμενο του αρχικού κειμένου, δεν το αλλοιώνει και δεν το παραποιεί, ενώ, αν χρειαστεί να χρησιμοποιήσουμε αυτολεξεί ολόκληρες μεγάλες φράσεις του κειμένου, τις κλείνουμε σε εισαγωγικά.
- Το κείμενο της περίληψης είναι πυκνό και πολύ προσεγμένο από άποψη δομής και έκφρασης: με αλληλουχία και συνοχή των νοημάτων, χωρίς κενά, επαναλήψεις, κενολογίες, πλεονασμούς κ.ά.
- Με λίγα λόγια:

- ✓ Δεν αφαιρούμε κύρια σημεία του αρχικού κειμένου.
- ✓ Χρησιμοποιούμε δικό μας ύφος, όμως
- ✓ δεν αλλοιώνουμε το περιεχόμενο (κυρίως με προσωπικές απόψεις).
- ✓ Το κείμενο της περίληψης είναι προσεγμένο, πυκνό και καλά «δεμένο».

3 Η διαδικασία για τη σύνθεση της περίληψης

- Προτείνεται εδώ ένας τρόπος για την περιληπτική απόδοση ενός κειμένου, πρακτικός και αποτελεσματικός:

α. *Περίληψη ολόκληρου μεγάλου κειμένου*

- Για να αποδώσουμε την περίληψη ενός κειμένου, μπορούμε να ακολουθήσουμε τα παρακάτω βήματα:

i. **Διαβάζουμε προσεκτικά όλο το κείμενο**, ώστε να έχουμε μια γενική ιδέα για το περιεχόμενό του, κάνοντας παράλληλα τις πρώτες πρόχειρες επισημάνσεις και υπογραμμίσεις.

ii. **Επισημαίνουμε το νοηματικό κέντρο** γύρω από το οποίο κινείται το περιεχόμενο του κειμένου. Σ' αυτό θα μας βοηθήσει ο **τίτλος**, ο οποίος κατά κανόνα δηλώνει το **θέμα του κειμένου**.

iii. Σε μια δεύτερη και πιο προσεκτική ανάγνωση επισημαίνουμε με υπογραμμίσεις τις **καίριες λέξεις και φράσεις** (τις «λέξεις-κλειδιά») και κρατάμε κάποιες σημειώσεις σχετικές με τα επιμέρους θέματα.

vi. Με τη βοήθεια των υπογραμμίσεων και των σημειώσεων διακρίνουμε τα **επιμέρους θέματα του κειμένου**, τα οποία διατυπώνουμε ένα ένα σε ρηματικό λόγο (σε **προτάσεις** ή σε **μικρές περιόδους**).

v. **Συνθέτουμε** σε ενιαίο, πυκνό και προσεγμένο κείμενο τις **παραπάνω προτάσεις και περιόδους** με τη σειρά τους συνδέοντάς τις μεταξύ τους με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις· έτσι, έχουμε ολοκληρωμένο το κείμενο της περίληψης.

- Όλη η διαδικασία με λίγα λόγια:

- ✓ Πρώτη ανάγνωση του κειμένου – Πρώτες πρόχειρες υπογραμμίσεις
- ✓ Επισήμανση του νοηματικού κέντρου (με θέμα του κειμένου)
- ✓ Υπογραμμίσεις καίριων λέξεων και φράσεων – Σημειώσεις
- ✓ Διάκριση των επιμέρους θεμάτων – Διατύπωσή τους σε προτάσεις
- ✓ Σύνθεση της περίληψης σε ενιαίο, πυκνό και «δεμένο» κείμενο

β. Περίληψη μιας παραγράφου

- Αν το αρχικό κείμενο είναι καλά οργανωμένο και με καλά δομημένες παραγράφους –κάτι που δεν το συναντάμε σε πολλή κείμενα– θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε από κάθε παράγραφο τη θεματική περίοδο αποδίδοντάς την «με δικά μας λόγια» και ό,τι άλλο από τις λεπτομέρειες κρίνουμε ότι τη συμπληρώνει. Έτσι, συνθέτουμε την περίληψη του κειμένου χρησιμοποιώντας αυτά τα στοιχεία των παραγράφων του.
- Όμως για μια πιο ευρεία περίληψη σε ένα κείμενο καλά οργανωμένο και πυκνό, καλό είναι να αποδώσουμε την περίληψη της κάθε παραγράφου (ως νοηματικής ενότητας) χωριστά και στη συνέχεια να συνθέσουμε σε μια ενιαία περίληψη τις μικρές περιλήψεις των παραγράφων.
- Για να συνθέσουμε την **περίληψη μιας παραγράφου**, μπορούμε να ακολουθήσουμε την παρακάτω διαδικασία:
 - α. **Διαβάζουμε** προσεκτικά το κείμενο της παραγράφου, ώστε να έχουμε μια **γενική ιδέα** για το περιεχόμενό της.
 - β. Σε μια δεύτερη και πιο προσεκτική ανάγνωση διακρίνουμε (τα «κύρια συστατικά» της παραγράφου, δηλαδή) τη **θεματική περίοδο** και τις **λεπτομέρειες** (με τη βοήθεια της θεματικής περιόδου επισημαίνουμε το νοηματικό κέντρο).
 - γ. Στη συνέχεια υπογραμμίζουμε τις **καίριες λέξεις και φράσεις** (τις «λέξεις-κλειδιά») του κειμένου της παραγράφου. Για το καθένα από τα επιμέρους μικρά θέματα γράφουμε μian ανεξάρτητη, σύντομη και πυκνή πρόταση (ή περίοδο).
 - δ. **Συνθέτουμε** σε ενιαίο, πυκνό και προσεγμένο κείμενο τις παραπάνω προτάσεις και περιόδους με τη σειρά τους **συνδέοντάς** τις μεταξύ τους με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις· έτσι, έχουμε ολοκληρωμένο το κείμενο της περίληψης.
- Αν μας ζητηθεί, μπορούμε να δώσουμε έναν τίτλο («πλησιότιτλο») για κάθε παράγραφο και σ' αυτό θα βοηθηθούμε από τη θεματική περίοδο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Παρακάτω δίνεται δειγματικά η διαδικασία που θα ακολουθηθεί για την περιληπτική απόδοση του περιεχομένου ενός μικρού κειμένου (μιας παραγράφου):

α Το κείμενο*Οι κίνδυνοι των παλιών εξερευνητών των Πόλων*

- **Οι παλιοί εξερευνητές των Πόλων αντιμετώπισαν πολλούς κινδύνους και αρκετές φορές οι δυσκολίες που συναντούσαν ήταν αξεπέραστες.**
 - Συχνά μάλιστα δεν μπορούσαν ούτε να πλησιάσουν τις περιοχές που ήθελαν να εξερευνήσουν, γιατί τα πλοία τους ήταν αδύνατο να διασχίσουν τους πάγους και να προχωρήσουν· και μερικές φορές τσακίζονταν πάνω στα παγόβουνα και θάβονταν μέσα στο βασίλειο της παγωνιάς.
 - Έναν άλλον κίνδυνο αποτελούσε το δριμύτατο πολικό κρύο, που φτάνει πολλούς βαθμούς κάτω από το μηδέν, καθώς και οι χιονοθύελλες που ξεσπούσαν και κάποιες φορές έθαβαν μέσα στο χιόνι τους καταυλισμούς.
 - Αλλά και ο ατελείωτος πολικός χειμώνας δεν είναι κάτι εύκολο. Δεν αντέχονται έξι μήνες νύχτας μέσα στο κρύο, όσο και αν το βόρειο σέλας πάει να μαλακώσει το σκοτάδι.
 - Όλες αυτές τις αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες δεν μπορούσαν να τις αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι αυτοί, που ο οργανισμός τους ήταν προσαρμοσμένος σε ήλινα κλίματα, σε ήλιους τόπους, σε ήλιες συνθήκες ζωής. Έτσι δεν ήταν εύκολο γι' αυτούς να συνηθίσουν να κοιμούνται ντυμένοι, μέσα σε καλύβες από πάγο, να διανύουν μεγάλες αποστάσεις με έλκηθρα.
 - *Γι' αυτό λοιπόν μερικοί από τους πρώτους εξερευνητές που κατάφεραν να φτάσουν ύστερα από τρομερούς κινδύνους, πέθαναν στη διάρκεια της διαμονής τους εκεί.*

β Η διαδικασία για τη σύνθεση της περίληψης

1. Πρώτα **διαβάζω προσεκτικά** το κείμενο της παραγράφου, ώστε να έχω μια **γενική ιδέα** για το περιεχόμενό του. Έτσι, καταλαβαίνω ότι στην αρχή τίθεται ένα θέμα, το οποίο στη συνέχεια επεξηγείται.
2. Σε μια δεύτερη και πιο προσεκτική ανάγνωση διακρίνω (τα «κύρια συστατικά» της παραγράφου, δηλαδή) τη **θεματική περίοδο** και τις **λεπτομέρειες**. Με τη βοήθεια της θεματικής περιόδου επισημαίνω το νοηματικό

κέντρο και από αυτό μπορώ να διατυπώσω έναν τίτλο: εδώ γίνεται λόγος για τις δυσκολίες των πρώτων εξερευνητών των Πόλων).

- Στο παραπάνω κείμενο η θεματική περίοδος επισημαίνεται με έντονους χαρακτήρες και οι λεπτομέρειες διακρίνονται μεταξύ τους με κουκκίδες (επισημαίνεται και η κατακλιείδα με πλάγιους χαρακτήρες).
3. Στη συνέχεια υπογραμμίζω τις **καίριες λέξεις και φράσεις** (τις «λέξεις-κλειδιά») του κειμένου της παραγράφου (είναι αυτές που έχουν υπογράμμιση).
 4. Χρησιμοποιώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις και φράσεις γράφω ανεξάρτητες μεταξύ τους, σύντομες και πυκνές προτάσεις (ή περιόδους), τις ακόλουθες:
 - ✓ Οι παλιοί εξερευνητές των Πόλων αντιμετώπισαν πολλούς κινδύνους και δυσκολίες.
 - ✓ Ήταν αδύνατο να διασχίσουν τους πάγους και τσακίζονταν στα παγόβουνα.
 - ✓ Υπήρχε εκεί δριμύτατο πολικό κρύο και ξεσπούσαν χιονοθύελλες.
 - ✓ Ο πολικός χειμώνας ήταν ατέλειωτος και η νύχτα κρατούσε έξι μήνες.
 - ✓ Κοιμούνταν σε καλύβες από πάγο.
 - ✓ Μερικοί πέθαναν.
 5. Τέλος, **συνθέτω** σε ενιαίο, πυκνό και προσεγμένο κείμενο τις παραπάνω προτάσεις και περιόδους με τη σειρά τους **συνδέοντάς τις** μεταξύ τους με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις· έτσι, έχω ολοκληρωμένο το κείμενο της περίληψης (προσέξτε τις υπογραμμισμένες λέξεις και φράσεις, με τις οποίες συνδέονται μεταξύ τους οι προτάσεις του κειμένου):

Υ Η περίληψη του κειμένου

- Οι παλιοί εξερευνητές των Πόλων αντιμετώπισαν πολλούς κινδύνους και δυσκολίες. Δηλαδή ήταν αδύνατο πολλές φορές να διασχίσουν τους πάγους και τσακίζονταν στα παγόβουνα, ενώ υπήρχε εκεί δριμύτατο πολικό κρύο και ξεσπούσαν χιονοθύελλες. Εξάλλου, ο πολικός χειμώνας ήταν ατελείωτος και η νύχτα κρατούσε έξι μήνες. Και επιπλέον, κοιμούνταν σε καλύβες από πάγο και γενικά ζούσαν κάτω από πολύ αντίξοες καιρικές συνθήκες. Γι' αυτούς τους λόγους μερικοί δεν άντεξαν στις κακουχίες και πέθαναν.

Δ. Τα επιχειρήματα

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Στην επικοινωνία μας με τους άλλους (στην καθημερινή μας ζωή, στη σχολική ζωή, στην κοινωνική ζωή), συχνά θέλουμε να εκφράσουμε τις απόψεις μας στα θέματα που συζητάμε και μάλιστα να πείσουμε τους συνομιλητές μας για την ορθότητά τους. Στην προσπάθειά μας να στηρίξουμε τις θέσεις μας (αλλά και να αντικρούσουμε τις θέσεις των άλλων, αν χρειαστεί) επιστρατεύουμε κάποιους λογικούς συλλογισμούς, με τους οποίους αιτιολογούμε αυτές τις θέσεις, τις ισχυροποιούμε και τις κάνουμε πειστικές (ή ανατρέπουμε τις θέσεις των άλλων). Αυτοί οι λογικοί συλλογισμοί λέγονται **επιχειρήματα**.
- Τα επιχειρήματα πρέπει να χαρακτηρίζονται για την ορθότητα και για την πειστική τους δύναμη, ώστε να μπορούν να γίνουν αποδεκτά (να πειστούν οι άλλοι ότι οι δικές μας απόψεις είναι πιο ορθές ή πιο σημαντικές και να αλλάξουν στάση).
- Στον γραπτό λόγο συχνά καλούμαστε να συντάξουμε κείμενα με επιχειρήματα σε δύο κυρίως περιπτώσεις:
 - ✓ όταν θέλουμε να γράψουμε ένα κείμενο και να στηρίξουμε την άποψη που τίθεται ως δεδομένη και με την οποία είμαστε σύμφωνοι· και
 - ✓ όταν θέλουμε να γράψουμε ένα κείμενο για να αντικρούσουμε μιαν άποψη, με την οποία είμαστε αντίθετοι.
- Στη διατύπωση των επιχειρημάτων σημαντικό ρόλο έχουν οι **αιτιολογικές προτάσεις**, που αιτιολογούν κάθε άποψή μας και ισχυροποιούν την ορθότητά της. Ακόμα, για να στηρίξουμε πιο ισχυρά τις θέσεις μας, συχνά χρησιμοποιούμε **παραδείγματα** (από την επιστήμη, την ιστορία, την καθημερινή ζωή, την εμπειρία μας κ.ά.).
- Επειδή τα επιχειρήματα είναι **συλλογισμοί με υποκειμενικό χαρακτήρα**, συχνά χρησιμοποιούμε φράσεις, όπως οι ακόλουθες: *Κατά την άποψή μου, νομίζω ότι, κατά τη γνώμη μου, πιστεύω ότι* κ.ά.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Οι συνέπειες από τις καταστροφές των δασών

Τεράστιες είναι οι καταστροφές που προξενούνται σε μια χώρα από τους εμπρησμούς των δασών. Πρώτα πρώτα πλήττεται η οικονομία, γιατί λιγοστεύει η ξυλεία. Πλήγματα επίσης δέχεται και ο τομέας της γεωργίας, γιατί χωρίς τα δάση δημιουργούνται καταστρεπτικοί χείμαρροι, που διαβρώνουν τα εδάφη των αγρών και παρασύρουν τις καλλιέργειες, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλα οικονομικά προβλήματα. Αλλά και η υγεία του ανθρώπου επιβαρύνεται με την καταστροφή των δασών, καθώς με κάθε δάσος που καίγεται εξαφανίζεται και μια πηγή οξυγόνου. Εκτός όμως από τα παραπάνω, ανυπολόγιστη είναι η οικολογική καταστροφή, καθώς με τις πυρκαγιές εξαφανίζονται η χλωρίδα και η πανίδα, με αποτέλεσμα να χάνονται σπάνια φυτά και ζώα. Τέλος, χωρίς τα δάση υποβαθμίζεται το περιβάλλον, γιατί ο άνθρωπος χάνει τον χώρο στον οποίο έβρισκε γαλήνη και ηρεμία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της μεγάλης πυρκαγιάς στην Πάρνηθα, που στέρησε τους κατοίκους της πρωτεύουσας από ένα σημαντικό φυσικό καταφύγιο. Μπορούμε επομένως να δικαιολογήσουμε το ενδιαφέρον του κράτους για την προστασία των δασών.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Στην παραπάνω παράγραφο να υπογραμμίσετε τις συνδεδεμένες λέξεις και να επισημάνετε ποιες από αυτές έχουν αιτιολογική χαρακτήρα.*
- β. Να καταγράψετε τα επιχειρήματα με τα οποία στηρίζεται η θεματική περίοδος της παραγράφου. Τι χαρακτήρα έχουν;*

2 Το χρέος του καθενός μας για την προστασία του περιβάλλοντος

Κάθε κάτοικος του πλανήτη μας μπορεί να βάλει το λιθαράκι του στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Πρώτα από όλα βέβαια πρέπει να γνωρίζει ποια προϊόντα ή ποιες ενέργειες το βλάπτουν, γιατί μόνο έτσι θα συνειδητοποιήσει ότι μπορεί να είναι ουσιαστική και η δική του προσωπική συμβολή. Αυτό δεν μπορούμε να πούμε ότι απαιτεί σοβαρές θυσίες, αλλά απλώς είναι ζήτημα νοοτροπίας, είναι στάση ζωής. Έτσι, ένας άνθρωπος που αγαπάει, που σέβεται το περιβάλλον είναι προσεχτικός στα ακόλουθα: δε χρησιμοποιεί αλόγιστα καμιά μορφή ενέργειας (ηλεκτρισμό,

καύσιμα κτλ.)· επίσης δε σπαταλάει το νερό. Οι περιορισμοί αυτοί επιβάλλονται, αφού τα αποθέματα της γης δεν είναι απεριόριστα και υπάρχει κίνδυνος κάποτε να εξαντληθούν. Για τον ίδιο λόγο φροντίζει να χρησιμοποιεί προϊόντα που κατασκευάζονται ή που συσκευάζονται με ανακυκλωμένα υλικά (υπενθυμίζεται ότι αυτά είναι το χαρτί, το γυαλί, το αλουμίνιο). Όμως, εκτός από τα υλικά που ανακυκλώνονται ή από αυτά που επιστρέφουν στη φύση και αφομοιώνονται από αυτήν (που βιοδιασπώνται), χρησιμοποιούμε καθημερινά σε μεγάλες ποσότητες προϊόντα με υλικά που δε βιοδιασπώνται. Αυτές οι χρήσεις πρέπει να περιοριστούν, γιατί διαφορετικά ο πλανήτης μας θα μεταβληθεί σε έναν απέραντο σκουιδοτόπο με πλαστικό και νάιλον. Αλλά η στάση του υπεύθυνου ανθρώπου είναι περιοριστική, ακόμα και αρνητική, ως προς την καθημερινή χρήση προϊόντων ή ουσιών που βλάπτουν το όζον – γενικότερα την ατμόσφαιρα, γιατί ο πλανήτης μας κινδυνεύει από καταστροφικές κλιματικές αλλαγές. Τέλος, αυτός που σέβεται συνειδητά το περιβάλλον συμμετέχει σε οργανώσεις ή σε προγράμματα για τη σωτηρία του και τηρεί τη σχετική νομοθεσία πιστά και σχολαστικά, γιατί με το παράδειγμά του θα κάνει τους γύρω του να εγκαταλείψουν τη νοοτροπία της αδιαφορίας και του εφησυχασμού.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. Ποιο πρόβλημα θέτει η θεματική περίοδος της παραγράφου;
- β. Υποθέστε ότι θέλετε να πείσετε τους συμμαθητές σας που αδιαφορούν για το περιβάλλον ότι πρέπει να αλλάξουν νοοτροπία. Γράψτε ένα κείμενο που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα, αντλώντας επιχειρήματα από το παραπάνω κείμενο.

3 Ένα δημοσίευμα στον τοπικό Τύπο για τη ρύπανση της θάλασσας

Αγαπητοί συμπολίτες,

Τα νερά της θάλασσας γύρω από το νησί μας ήταν πεντακάθαρα. Όμως αρχίσαμε να έχουμε προβλήματα από τότε που δημιουργήθηκε εδώ ένα μεγάλο εργοστάσιο. Βέβαια σ' αυτό βρήκαν δουλειά πολλοί κάτοικοι του νησιού, όμως το τίμημα είναι μεγάλο, γιατί τα απόβλητα του εργοστασίου πέφτουν στη θάλασσα, με αποτέλεσμα να ρυπαίνεται εκείνη η περιοχή. Έτσι, χάσαμε μια πολύ όμορφη ακρογιαλιά, που δεν μπορούμε πια να τη χαρούμε ούτε με το μπάνιο ούτε με το ψάρεμα. Όμως το ολέθριο στην

άλληλη πλευρά του νησιού ήταν μια μεγάλη πετρελαιοκηλίδα, που τη δημιούργησε ένα δεξαμενόπλοιο το οποίο περνούσε και έπαθε βλάβη. Τα κύματα παρέσυραν το πετρέλαιο στην ακτή και μαύρισαν οι αμμουδιές και τα βράχια από το απαίσιο παχύρρευστο υγρό. Εκεί πια νέκρωσαν τα πάντα. Ούτε βάρκες ούτε ψαράδες ούτε κοιλυμβητές. Εξαφανίστηκαν τα θαλασσοπούλια, ενώ μερικά ψάρια τα ξέβρασε η θάλασσα μαυρισμένα και νεκρά στη στεριά. Η κατάσταση αυτή εγκυμονεί μεγάλα και σοβαρά προβλήματα. Γι' αυτό λοιπόν πρέπει να εγκαταλείψουμε τη νοοτροπία του εφησυχασμού και να δραστηριοποιηθούμε πριν είναι πολύ αργά.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- α. *Ποιες μορφές οικολογικής καταστροφής επισημαίνονται στην επιστολή;*
β. *Ποιος είναι ο σκοπός του συντάκτη της επιστολής;*

Ε. Η πολυτροπικότητα

- Κάποια κείμενα τα ονομάζουμε πολυτροπικά και είναι αυτά τα οποία, για να μεταδώσουν το μήνυμά τους, χρησιμοποιούν εκτός από τον γλωσσικό κώδικα και στοιχεία από άλλους κώδικες, κυρίως εικόνες (φωτογραφίες, σχέδια, χάρτες, σχεδιαγράμματα, πίνακες κ.ά.). Επειδή λοιπόν χρησιμοποιούν πολλούς «τρόπους», λέγονται πολυτροπικά.
- Τα πολυτροπικά κείμενα είναι αποτελεσματικά στον επικοινωνιακό τους ρόλο, επειδή η εικόνα:
 - ✓ Συμπληρώνει το νόημα των λέξεων και το μήνυμα που μεταφέρεται, κάνοντάς το πιο κατανοητό.
 - ✓ Ενισχύει το μήνυμα που επιδιώκει να μεταφέρει το κείμενο, επηρεάζοντας συναισθηματικά τον δέκτη, κυρίως όταν πρόκειται για διαφημίσεις (εμπορικές, πολιτικές) ή για αφίσες ευαισθητοποίησης σε κοινωνικά ζητήματα.
 - ✓ Κάνει πιο ελκυστικό το κείμενο.
- Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση οι λέξεις να επεξηγούν απλώς την εικόνα, οπότε η εικόνα παίζει τον κύριο ρόλο, ενώ το κείμενο βοηθητικό.

Παράγραφοι και εκθέσεις σχετικές με το θέμα της ενότητας

1 Στον βυθό της θάλασσας με ένα ερευνητικό σκάφος

- *Επιστολή σε ένα φιλικό ή συγγενικό πρόσωπο με περιεχόμενο την εμπειρία που είχε ο συντάκτης της όταν βρέθηκε με ένα ερευνητικό σκάφος στον βυθό της θάλασσας.*

Ρόδος, 7 Αυγούστου 2016

Αγαπητέ μου ξάδερφε Στάθη,

Την περασμένη εβδομάδα είχα μια εμπειρία πέρα για πέρα ξεχωριστή. Βρέθηκα με τον πατέρα μου στο σκάφος ενός φίλου του, ο οποίος ασχολείται με υποθαλάσσιες εξερευνήσεις και σε μια κατάδυση που έκανε μας πήρε μαζί του.

Φόρεσα την κατάλληλη στολή και βούτηξα για να εξερευνήσω τον βυθό – όχι μόνος μου βέβαια. Μόλις βρέθηκα στον βυθό, προσπάθησα να συνειδητοποιήσω την αλληλαγή του περιβάλλοντος και να προσαρμοστώ στον νέο χώρο. Το πρώτο συναίσθημά μου ήταν ο φόβος, που τον δημιουργούσε η απομάκρυνση από τη σιγουριά της επιφάνειας. Η αίσθηση όμως της ελευθερίας υπερίσχυσε και έτσι συνέχισα να κατευθύνομαι προς τον πυθμένα. Στην πορεία μου αυτή έβλεπα τα ψάρια που κολυμπούσαν γύρω μου να φεύγουν τρομαγμένα· σίγουρα τάραζα την ψυχία τους και ήμουν παρείσακτος και ανεπιθύμητος.

Μόλις όμως έφτασα κάτω, το θέαμα που αντίκρισα με έκανε να αναθαρρήσω: το βασίλειο του βυθού απλωνόταν μπροστά μου μεγαλόπρεπο και συναρπαστικό. Τοπία με βλάστηση και βραχώδεις περιοχές αποτελούσαν τον χώρο όπου ζούσαν αμέτρητα θαλάσσια όντα. Ποτέ δεν είχα φανταστεί ότι υπήρχαν τόσα είδη σε τέτοια ποικιλία σχημάτων και μεγεθών. Η μαγεία πάλι των χρωμάτων ήταν κάτι ασύλληπτο. Και το πιο εκπληκτικό: ενώ όλος αυτός ο απέραντος κόσμος βρισκόταν σε διαρκή κίνηση, δεν ακουγόταν κανένας θόρυβος· απόλυτη σιωπή. Ξαφνικά, ένα τεράστιο χταπόδι βγήκε από το θαλάμι του και μια απειλητική σμέρνα ξετρύπωσε από έναν βράχο, για να αρχίσουν τον αγώνα της επιβίωσής τους σε έναν κόσμο ανεπλήρωτο, όπου «το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό».

Δεν μπορούσα όμως να μείνω περισσότερο. Αποχαιρέτησα λοιπόν το βασίλειο του βυθού και ανέβηκα στον γνώριμο δικό μου κόσμο, όπου

κάθε τόσο έρχονται ξανά και ξανά μπροστά στα μάτια μου οι αξέχαστες εκείνες εικόνες.

Σκέφτομαι, Στάθη, πόσο ωραία θα ήταν αν μπορούσαμε να κάνουμε μια τέτοια επίσκεψη στον βυθό οι δυο μας! Το ελπίζω για το επόμενο καλοκαίρι. Σε λίγες μέρες τελειώνουν οι διακοπές μου και έρχομαι στη Λάρισα, όπου θα σου πω περισσότερες λεπτομέρειες από κοντά.

Ο ξάδερφός σου
Νίκος

2 Η δεντροφύτευση μιας καμένης πηλαγιάς

ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ, σελ. 51: *Αφηγηθείτε μια δραστηριότητα στη φύση στην οποία συμμετείχατε στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας.*

Το σχολείο μας, σε συνεργασία με τη Δασική Υπηρεσία της Νομαρχίας, ανέλαβε την αναδάσωση μιας καμένης πηλαγιάς. Έτσι, ένα χειμωνιάτικο πρωινό ξεκινήσαμε κεφάτοι για το βουνό με λεωφορεία. Μόλις όμως φτάσαμε, παγώσαμε αντικρίζοντας το τραγικό θέαμα: δέντρα καψαλισμένα, γυμνά, και κλαδιά σαν χέρια σε στάση ικεσίας και απόγνωσης. Παντού μαυρίλα και θάνατος – ούτε ίχνος ζωής. Όμως με τη σκέψη ότι εμείς θα αηλιάξουμε την όψη του θλιβερού τοπίου, συνήλθαμε γρήγορα και πέσαμε στη δουλειά. Οι υπάλληλοι του δασαρχείου μάς μοίρασαν φτυάρια και αξίνες. Άλλοι σκάβαμε λάκκους εκεί όπου από πριν ήταν μπηγμένα πασσαλάκια, άλλοι βγάζαμε έξω το χώμα. Άλλοι κουβαλούσαμε νερό από τα βυτία και άλλοι μεταφέραμε με προσοχή τα δεντράκια. Τα φυτεύαμε με την επίβλεψη και τις οδηγίες των ειδικών. Το απομεσήμερο τελειώσαμε και πήραμε κατάκοποι τον κατήφορο της επιστροφής. Σε μια στροφή έπεσε ηοξά το βλέμμα μου στην πένθιμη πηλαγιά, που όμως ήταν πια γεμάτη με πράσινες ελπιδοφόρες κουκκίδες. Έκλεισα λοιπόν τα μάτια και φαντάστηκα τη μελλοντική της εικόνα: να είναι πνιγμένη στο πράσινο, γεμάτη ζώα και πουλιά, να σφύζει και πάλι από ζωή.

3 Μια περιοχή με οικολογικό ενδιαφέρον

Η οικολογική ομάδα του σχολείου μας πραγματοποίησε ημερήσια εξόρμηση στον Όλυμπο, στο πλαίσιο της γνωριμίας μας με περιοχές που παρουσιάζουν οικολογικό ενδιαφέρον. Συγκεντρωθήκαμε πολύ πρωί και φτάσαμε στο Λιτόχωρο, πριν ακόμη ανατείλει ο ήλιος. Όταν αντικρίσαμε το θεόρατο βουνό να ορθώνεται μεγαλόπρεπο πάνω μας, νιώσαμε πιο έντονη την επιθυμία να το κατακτήσουμε, παρόλο που μας τρόμαξε με το ύψος και τον όγκο του. Όμως δεν αποθαρρυνθήκαμε και αρχίσαμε την ανάβαση μέσα από μια χλωρίδα μοναδική: δάση από πανύψηλα πλατύφυλλα ή κωνοφόρα δέντρα (πλητάνια, έλατα, μαύρα πεύκα, πεύκα του Ολύμπου), αειθαλείς θάμνοι (πουρνάρια, κέδρα, κουμαριές), σπάνια βότανα και λουλούδια, που φύονται μόνο στις πλαγιές αυτού του βουνού. Κάθε τόσο σταματούσαμε για ξεκούραση και, καθώς ρίχναμε κάτω τη ματιά, νιώθαμε ότι βρισκόμασταν όλο και πιο ψηλά. Μπροστά μας ορθωνόταν το βουνό, δυνατό και αγέρωχο. Δεξιά και αριστερά φουντωμένες πλαγιές και χαράδρες βαθιές με χιόνια. Ελπίζαμε ότι θα συναντούσαμε κάποιο από τα ζώα που αποτελούν την πανίδα του βουνού: λύκους, τσακάλια, αλεπούδες, αγριόχοιρους, ζαρκάδια, αρπακτικά πουλιά και ερπετά. Όμως μόνο έναν αετό καταφέραμε να δούμε και να ακούσουμε ένα τσακάλι να ουρλιάζει κάπου μακριά. Ωστόσο, τραβήξαμε καταπληκτικές φωτογραφίες και, το κυριότερο, ζήσαμε μια μοναδική εμπειρία.

4 Απάντηση στον αρχηγό των Ινδιάνων

ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ, σελ. 55: Υποθέστε ότι ως πρόεδρος των ΗΠΑ απαντάτε στα επιχειρήματα του αρχηγού των Ινδιάνων. Γράψτε μία παράγραφο (60-70 λέξεις) με επιχειρήματα που θα «απαντούν» στις σκέψεις του Ινδιάνου αρχηγού.

Μεγάλε αρχηγέ,

Καταλαβαίνω σε πόσο δύσκολη θέση σε έφερε η πρότασή μου να αγοράσω τη γη που ανήκει στη φυλή σου. Και αυτό, γιατί εσείς οι Ινδιάνοι πιστεύετε ότι η γη, δηλαδή η φύση, δεν είναι ιδιοκτησία κανενός. Γι' αυτό σας φαίνεται παράξενο το γεγονός ότι αυτή γίνεται αντικείμενο αγοραπωλησίας. Βλέπετε επίσης τη φύση και ό,τι υπάρχει σ' αυτήν ή προέρχεται από αυτήν σαν κάτι το ιερό, και επομένως πιστεύετε ότι θα ήταν ιεροσυλία

οποιαδήποτε παρέμβαση σ' αυτήν. Μας κατηγορείς εμάς τους λευκούς για απληστία και προφητείες τα αποτελέσματά της – ότι με τις ενέργειές μας, με την εκμετάλλευση της γης δηλαδή, θα αφήσουμε πίσω μας μια έρημο. Κατανοώ τη θέση σου, όμως σου υπόσχομαι ότι θα σεβαστούμε τη γη σας και δε θα την εκμεταλλευτούμε άπληστα, θα της φερθούμε σαν αδερφό, με τον οποίο πρέπει να συμβιώσουμε και δε θα τη δούμε σαν αντίπαλο, που στοχεύουμε να τον υποτάξουμε. Τέλος, θα σου προσφέρω εγγυήσεις για την επιβίωση του λαού σου, ότι θα σεβαστούμε τις συνήθειές του και δε θα τον αποξενώσουμε από το φυσικό του περιβάλλον.

Πιστεύω να σε έπεισα για την ειλικρίνεια των προθέσεών μας.

5 Ποιο μεταφορικό μέσο συμφέρει να χρησιμοποιήσω για να μη βηλάπτεται το περιβάλλον

ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ, σελ. 55: Γράψτε μία παράγραφο (70-80 λέξεις) με την παρακάτω θεματική πρόταση. Στην ανάπτυξη (ληπτομέρειες) χρησιμοποιήστε στοιχεία από το κείμενο 11.

Θεματική πρόταση: Ποιο μεταφορικό μέσο συμφέρει να χρησιμοποιήσω για να μη βηλάπτεται το περιβάλλον;

Ποιο μεταφορικό μέσο συμφέρει να χρησιμοποιήσω για να μη βηλάπτεται το περιβάλλον; Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση (με θέμα το περιβαλλοντικό κόστος των μέσων μεταφοράς), το περιβαλλοντικό κόστος του Ι.Χ. είναι πολύ υψηλότερο από αυτό των μέσων μαζικής μεταφοράς. Πιο συγκεκριμένα, το μέσο που έχει σχεδόν μηδενικό περιβαλλοντικό κόστος είναι το τρόλεϊ, αφού κινείται με ρεύμα και όχι με υγρά καύσιμα. Από τα άλλα μέσα, στο πετρελαιοκίνητο ταξί φτάνει τα 0,60 ευρώ για κάθε επιβάτη, στο συμβατικό αυτοκίνητο τα 0,15 ευρώ, στο πετρελαιοκίνητο λεωφορείο τα 0,06 ευρώ, στο βενζινοκίνητο καταλυτικό αυτοκίνητο τα 0,014 ευρώ, στο αυτοκίνητο με υγραέριο 0,013 ευρώ και στο μετρό 0,004 ευρώ. Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι, αν ενδιαφέρομαι για το περιβάλλον, πρέπει να χρησιμοποιώ τρόλεϊ ή μετρό.

6 Η γυάλινη συσκευασία των ποτών

ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ, σελ. 55: *Γράψτε μία παράγραφο (80 λέξεις), στην οποία θα εξηγείτε στους γονείς σας γιατί πρέπει να αγοράζουν ποτά, αναψυκτικά κτλ. σε γυάλινη συσκευασία.*

Όταν αγοράζετε οινοπνευματώδη ποτά ή αναψυκτικά, θα σας συνιστούσα να προτιμάτε αυτά που είναι σε γυάλινη συσκευασία. Ο σημαντικότερος λόγος είναι ότι τα μπουκάλια μπορούμε να τα επιστρέψουμε στο κατάστημα από το οποίο τα αγοράσαμε (πολλά μάλιστα χρεώνονται κατά την αγορά, για να υπάρχει κίνητρο για επιστροφή), και έτσι πετυχαίνουμε δύο στόχους: πρώτο, έχουμε λιγότερα σκουπίδια και δεύτερο συμβάλλουμε καθοριστικά στην προστασία του περιβάλλοντος και στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων, αφού το γυαλί είναι ανακυκλώσιμο υλικό. Βέβαια θα μπορούσατε να ισχυριστείτε ότι και το αλουμίνιο ανακυκλώνεται και επομένως με την αγορά κουτιών από αυτό το υλικό δεν τίθεται θέμα οικολογικής δεοντολογίας. Σ' αυτό έχω να σας απαντήσω ότι το αλουμίνιο ανακυκλώνεται, αλλά προέρχεται από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Αγοράζοντας λοιπόν γυάλινες συσκευασίες συμβάλλετε στην εξοικονόμηση αυτών των πηγών. Πάντως στην περίπτωση που αγοράζετε κουτάκια από αλουμίνιο, πρέπει οπωσδήποτε να τα δίνετε για ανακύκλωση και να μην τα πετάτε μαζί με τα άλλα σκουπίδια.

7 Το πρόβλημα της ρύπανσης και των σκουπιδιών στην πόλη μας

ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ, σελ. 55: *Στην περιοχή σας οργανώνεται από τον Δήμο και διάφορες οικολογικές ομάδες μια εκστρατεία διαφώτισης των πολιτών για τη μείωση της ρύπανσης και των σκουπιδιών. Η τάξη σας ανέλαβε να γράψει ένα κείμενο τεσσάρων παραγράφων, το οποίο θα απευθύνεται στους μεγαλύτερους συμπολίτες σας. Αφού περιγράψετε την κατάσταση, να τους προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα βοηθήσουν να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ρύπανσης και των σκουπιδιών στην πόλη σας.*

Αγαπητοί συμπολίτες,

Το θέμα με το οποίο θα σας απασχολήσουμε είναι η καθαριότητα της

πόλης μας, η οποία, όπως όλοι θα έχετε αντιληφθεί, παρουσιάζει πολλά προβλήματα. Πρώτα πρώτα όπου και να στρέψεις το βλέμμα σου, θα δεις σκουπίδια, ακόμα και στους δημόσιους χώρους, που υποτίθεται πρέπει να διατηρούνται καθαροί: στο πάρκο, στην πλατεία, στον κεντρικό πεζόδρομο, στο πάρκινγκ, στην παραλία – παντού! Επίσης, έξω από τις πολυκατοικίες υπάρχουν μικροί λόφοι από σκουπιδοσακούλες, κούτες, ακόμα και μπάζα. Πολύ συχνά τα οικιακά απορρίμματα είναι σκορπισμένα, αφού τα αδέσποτα ζώα τα ανακατεύουν αναζητώντας τροφή. Αλλά και τα εγκαταλειμμένα σπίτια έχουν μετατραπεί σε σκουπιδότοπους, αφού κανένας δε νοιάζεται γι' αυτά, ενώ τα οικόπεδα, ακόμα κι αυτά που βρίσκονται σε κατοικημένες γειτονιές, έχουν καταλήξει χώροι για παλιά αυτοκίνητα, άχρηστα γεωργικά μηχανήματα, ξεσχισμένα και ξεχαρβαλωμένα έπιπλα και ό,τι άχρηστο μπορεί κανείς να φανταστεί.

Την πρώτη ευθύνη γι' αυτή την κατάσταση την έχει η δημοτική αρχή, η οποία πρέπει να τοποθετήσει παντού κάδους σκουπιδιών για τα οικιακά απορρίμματα και για τα υλικά που ανακυκλώνονται, δηλαδή για το χαρτί, για το γυαλί, για το αλουμίνιο. Ύστερα, πρέπει να συνεργαστεί με τους ιδιοκτήτες των ακατοίκητων σπιτιών και των οικοπέδων για τον καθαρισμό τους· να τους υποχρεώσει να τα περιφράξουν και να τα ελέγχουν συχνά, ώστε να μην μπορεί κανείς να τα καταπατάει. Πέρα από αυτά, πρέπει να ενημερωθούν οι πολίτες σχετικά με τα μεγάλα αντικείμενα που θέλουν να πετάξουν: να ειδοποιούν τον Δήμο και ειδικοί υπάλληλοι να αναλαμβάνουν την απομάκρυνσή τους.

Αλλά και οι πολίτες πρέπει να αποκτήσουν περιβαλλοντική συνείδηση και οικολογική συμπεριφορά. Να μην πετούν ούτε το παραμικρό σκουπιδάκι στο περιβάλλον, να συγκεντρώνουν τα απορρίμματα ανάλογα με το είδος τους και να τα τοποθετούν μέσα στους ειδικούς κάδους και όχι έξω από αυτούς. Ακόμα, να κλείνουν καλά τις σακούλες με τα οικιακά απορρίμματα και να φροντίζουν για τη στεγανότητά τους, πριν τα τοποθετήσουν στον κάδο. Αν πάλι οι κάδοι είναι γεμάτοι, να τα παίρνουν πίσω και να τα κρατούν στα μπαλκόνια τους, γιατί ο χώρος της εισόδου της οικοδομής τους θα μεταβληθεί σε αντιαισθητικό σκουπιδότοπο και φυσικά σε εστία μικροβίων.

Τέλος, πρέπει να γίνει από νωρίς συνείδηση στα παιδιά η υποχρέωση που έχουμε όλοι να συμβάλουμε στην καθαριότητα του περιβάλλοντος και να σεβόμαστε τον χώρο στον οποίο ζούμε. Οι γονείς από πολύ νωρίς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά τους τον σεβασμό στην καθαριότητα:

όπως διατηρούμε καθαρό το σπίτι μας, το ίδιο οφείλουμε να κάνουμε και με την πόλη μας. Επίσης, οι δάσκαλοι και οι καθηγητές πρέπει να φροντίζουν να καλλιεργούν στους μαθητές το πνεύμα της οικολογικής συνείδησης, ώστε να διαμορφώνουν ευαισθητοποιημένους πολίτες, με αναπτυγμένη την αισθητική και με αγάπη προς το περιβάλλον. Τέλος, τα σχολεία σε συνεργασία με τις αρχές του τόπου πρέπει να οργανώνουν σχετικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες, ώστε σιγά σιγά όλοι οι πολίτες να γίνουν ευαίσθητοι σε περιβαλλοντικά θέματα.

[Παράγραφοι και εκθέσεις που συνοδεύονται από διάγραμμα]

8 Το πάρκο την άνοιξη

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- κυριαρχία του πράσινου
 - όργιο βλάστησης
 - τα λουλουδία
 - οι επισκέπτες
 - ο ζωολογικός κήπος
- γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Το πάρκο της πόλης μας την άνοιξη είναι στις δόξες του.

Πρώτα πρώτα, το πράσινο χρώμα κυριαρχεί στα φύλλα των δέντρων, στα παρτέρια, στους φράχτες, στο έδαφος και ο καινούριος κύκλος της ζωής έχει αρχίσει. Φρέσκα κληδιά πετάγονται συνεχώς, ενώ ο κηπουρός κηλαδεύει κάθε τόσο τους φράχτες προσπαθώντας να ελέγξει το όργιο της βλάστησης, αφού από τη μια μέρα στην άλλη βλέπεις τα φυτά να αλλιάζουν μορφή: το μάτι γίνεται βλαστάρι τρυφερό, το μπουμπούκι λουλουδι και η χλόη που σήμερα είναι σαν χαλί, αύριο θα ξαναφουντώσει ατίθασα. Τώρα εμφανίζονται και τα πρώτα λουλουδία της άνοιξης, αισιόδοξα μηνύματα ζωής που στέλνει η φύση στους ανθρώπους μετά τη νέκρα του χειμώνα. Έτσι, βλέπεις παντού κρινάκια σε ποικίλες αποχρώσεις, ανεμώνες, τουλίπες, πανσέδες – αμέτρητα μικρά και μεγάλα λουλουδία. Στη μέση πάλη του πάρκου το σιντριβάνι έχει αρχίσει ξανά να λειτουργεί και οι πρώτοι επισκέπτες γύρω του καταφτάνουν. Επιτέλους, οι γέροντες πιάνουν τα παγκάκια και ξεμουδιάζουν μετά τη «νάρκη» του χειμώνα, ενώ τα παιδιά έχουν πλημμυρίσει με τις φωνές τους την παιδική χαρά. Ακόμα και στον ζωολογικό κήπο του πάρκου η άνοιξη έφερε το μήνυμά της, καθώς τα ζώα αρχίζουν να βγαίνουν από τις φωλιές τους και έτσι μπορούν τα παιδιά να τα χαρούν από κοντά. *Το πάρκο μας λοιπόν την άνοιξη είναι γεμάτο χαρά και σφύζει από ζωή.*

9 Το πάρκο το καλοκαίρι

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- δροσιά από τα δέντρα
 - το αυτόματο πότισμα
 - το σιντριβάνι
 - συναισθήματα
- γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Το πάρκο της πόλης μας το καλοκαίρι είναι μια **όαση δροσιάς**. Και είναι φυσικό, αφού τα πανύψηλα και πυκνόφυλλα δέντρα του εμποδίζουν τις καυτές ακτίνες του ήλιου να φτάσουν χαμηλά κι έτσι η ατμόσφαιρα κρατιέται δροσερή. Γι' αυτό όλες τις ώρες της ημέρας καταφεύγουν στα παγκάκια του πάρκου άνθρωποι κάθε ηλικίας αναζητώντας λίγη δροσιά. Ο κηπουρός, πάλη!, έχει μόνιμα την έγνοια της φρεσκάδας των φυτών και της χλόης. Καθώς λοιπόν το σύστημα του αυτόματου ποτίσματος λειτουργεί ακατάπαυστα, η ατμόσφαιρα δροσίζεται περισσότερο και ο αέρας που αναπνέει κανείς είναι καθαρός. Ακόμα μια πηγή δροσιάς είναι το σιντριβάνι που προκαλεί κυρίως τους μικρούς επισκέπτες, οι οποίοι παίζουν και γίνονται μούσκεμα με τα νερά του. Τέλος, είναι μοναδική η αίσθηση ότι βρίσκεσαι μέσα σε ένα ζωντανό κομμάτι της φύσης, μακριά από τα τσιμέντα των πολυκατοικιών και από την πυρωμένη άσφαλτο. Κι έτσι, μέσα στο πάρκο δε δροσίζεσαι μόνο σωματικά, αλλά αναζωογονείσαι και ψυχικά. *Ποιο άηλο καλύτερο καταφύγιο θα μπορούσαμε να βρούμε μέσα στην κάψα του καλοκαιριού!*

10 Στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- πρώτη εντύπωση
 - ξενάγηση-εικόνες

Η επίσκεψή μου στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας ήταν **πολύ ενδιαφέρουσα**. Μπαίνοντας στον άνετο χώρο με τις ψηλές κοιλόνες, τα μάρμαρα και τη γύψινη διακόσμηση, είχα την εντύπωση ότι επισκεπτόμουν ένα παλιό αρχοντικό. Μόλις όμως ο ξεναγός μάς οδήγησε στην πρώτη αίθουσα, βρέθηκα μπροστά σε έναν μικρόκοσμο από ζωικούς οργανισμούς, που ήταν ταχτοποιημένος με τάξη σε προθήκες. Πρώτα μας έδειξε το κύτταρο σε φωτογραφικές μεγεθύνσεις και μας εξήγησε το φαινόμενο της ζωής. Μετά μας οδήγησε στις βιτρίνες που είχαν τεράστια και πανέμορφα κοχύλια και στη συνέχεια θαυμάσαμε μια μεγάλη ποικιλία από πεταλούδες με τόσο ζωηρά χρώματα, που έμοιαζαν ζωντανές. Στην

- ξεχωριστή εντύπωση

γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

επόμενη αίθουσα μας περίμεναν βαλσαμωμένα ζώα ανάμεσα σε τεχνητά δέντρα και χόρτα: μια τεράστια αρκούδα, ένας λύκος έτοιμος να ορμήσει στο θήραμά του, γεράκια, κουνάβια, φίδια κτλ. Αυτό όμως που με εντυπωσίασε περισσότερο ήταν ένας τεράστιος σκελετός δεινόσαυρου, σε απομίμηση βέβαια, που έκανε όλα τα άλλα ζώα να φαίνονται μικρά και ασήμαντα μπροστά του. *Μπορώ λοιπόν να πω ότι αυτή η περιδιάβαση στο μουσείο ζωντάνεψε μπροστά στα μάτια μου μέσα σε λίγη ώρα το θαυμαστό βασίλειο των ζώων.*

11 Μια ωραία παραλία

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- γενική εικόνα

- μερικότερες εικόνες

- η δύση

γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Βρισκόμασταν μπροστά στην πιο μαγευτική ακρογιαλιά που είχα δει ποτέ. Το γαλήζιο του ουρανού ήταν ένα καταπληκτικό φόντο, στην ίδια απόχρωση με τη θάλασσα, που στεκόταν ακίνητη και αστραφτερή. Ο ήλιος φώτιζε ακόμη τη φύση κατηφορίζοντας στο βάθος. Ήταν η γλυκιά εκείνη ώρα λίγο πριν από τη δύση και παντού επικρατούσε γαλήνη και απόλυτη αταραξία. Μόνο οι γλάροι με το πέταγμά τους έδιναν κάποια κίνηση στην ήμερη ζωγραφιά. Στην ακτή ήταν αραγμένες βαρκούλες, κόκκινες πινελιές στο γαλήζιο τοπίο. Και αμέσως μετά η αμμουδιά απλωνόταν ολοκάθαρη, σαν ζεστή αγκαλιά, και μας προκαλούσε να την απολαύσουμε. Τέλος, τα πεύκα που κατέβαιναν ως την ακτή σε μian αρμονική παράταξη ολοκλήρωναν με το βαθύ τους πράσινο την ποικιλία των χρωμάτων. Όλα αυτά δημιουργούσαν μοναδική αισθητική απόλαυση. Και σε λίγο ο ορίζοντας άρχισε να αναγγέλλει τη δύση, καθώς θάλασσα και ουρανός βάφονταν με όλες τις αποχρώσεις του κόκκινου: ροζ, τριανταφυλλί, πορτοκαλί, πορφυρό. Όσπου μέσα σε λίγα λεπτά τα πάντα βάφτηκαν μενεξελιά και ένα μυστήριο απλώθηκε παντού, καθώς οι πρώτες σκιές άρχισαν να σβήνουν τα χρώματα. *Η μαγεία είχε ολοκληρωθεί.*

12 Διακοπές κοντά στη θάλασσα

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- κοχύμπι
 - ψάρεμα
 - ομαδικά παιχνίδια
 - βόλτες τα βράδια
- γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Μου αρέσουν πολύ οι διακοπές κοντά στη θάλασσα. Ο πρώτος λόγος για τον οποίο αυτή με τραβάει κοντά της είναι το πάθος μου για το κοχύμπι. Επιπλέον, μέσα στη θάλασσα νιώθω ελεύθερη από κάθε έγνοια και δοκιμάζω την αντοχή μου στα μακροβούτια ή τη δύναμή μου, στην προσπάθειά μου να δαμάσω τα κύματα. Άλλες φορές, πάλι, παίρνω τη βάρκα και πηγαίνω στα βαθιά για ψάρεμα. Εκεί, μακριά από την πολύβουη ακρογιαλιά, απολαμβάνω τη γαλήνη και ασκώ την υπομονή μου, καθώς περιμένω –συνά μάταια– να τσιμπήσει το δόλωμα κανένα ψαράκι. Όταν όμως είμαι με τους φίλους μου μέσα στο νερό, το ρίχνουμε στο παιχνίδι, κάνουμε διασκεδαστικούς αγώνες κοχύμβησης ή συναγωνιζόμαστε στις βουτιές. Μετά βγαίνουμε στην αμμουδιά και συνεχίζουμε με ρακέτες ή βόλλει. Και μόνο όταν κουραστούμε, αποτραβιόμαστε στη σκιά για ξεκούραση και κουβέντα. Τα βράδια, πάλι, η παραλία αποκτά κοσμικό χρώμα. Τότε περπατάμε στους κεντρικούς δρόμους, χαζεύουμε στις βιτρίνες ή πηγαίνουμε στο παρκάκι για παγωτό. Μερικές φορές περνάμε την ώρα μας σε κάποιο από τα κεντράκια της παραλίας ή κάνουμε πάρτι δίπλα στο κύμα και κάτω από το φως του φεγγαριού. Κοντά στη θάλασσα λοιπόν όλες οι μέρες είναι γεμάτες απόλαυση.

13 Σας δίνεται η αρχή μιας ιστορίας: «Το πλοίο ξεκίνησε, αν και ο καιρός ήταν πολύ κακός. Από την πρώτη στιγμή άρχισα να φοβάμαι. Κοιτούσα γύρω μου...». Συνεχίστε περιγράφοντας ένα φανταστικό επεισόδιο σε φουρτουνιασμένη θάλασσα.

- Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ/
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τον περασμένο Δεκέμβρη ταξίδεψα οικογενειακώς με ένα πλοίο για την Κρήτη, όπου θα περνούσαμε τις χριστουγεννιάτικες διακοπές. Οι καιρικές συνθήκες δεν ήταν καθόλου ευνοϊκές και το μετεωρολογικό δελτίο είχε προβλέψει θαλασσοταραχή.

II. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

1η παράγραφος

α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ

β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:

- τα πρώτα μηνύματα

- η καταιγίδα

- το πλοίο κινδυνεύει

γ. (ΧΩΡΙΣ
ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ)

2η παράγραφος

α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ

β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:

- ο πανικός και οι αντιδράσεις των επιβατών

γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Το πλοίο ξεκίνησε, αν και ο καιρός ήταν πολύ κακός. Γι' αυτό από την πρώτη στιγμή άρχισα να φοβάμαι. Κοιτούσα γύρω μου τα μεγάλα κύματα και το συννεφιασμένο ουρανό, όμως μια μικρή παρηγοριά ήταν κάποιες ακτίνες του ήλιου, που θαρρείς μάχονταν να διαλύσουν τα σύννεφα. Μόλις όμως βρεθήκαμε ανοιχτά στο πέλαγος, όλα άλλαξαν. Ξαφνικά ο ήλιος χάθηκε και ο ουρανός σκοτεινίασε, καθώς μαζεύτηκαν μαύρα σύννεφα, που προηνούσαν βροχή. Σε λίγο άρχισε να φυσάει μανιασμένα και ξέσπασε απότομα μια φοβερή καταιγίδα. Ποτάμια χύνονταν από τον ουρανό και το κατάστρωμα γέμισε νερά. Ταυτόχρονα, εκτυφλωτικές λάμπσεις έσκιζαν τον ουρανό και δυνατές βροντές μας ξεκούφαιναν. Η θάλασσα άφριζε υψώνοντας πελώρια κύματα, που πάσχιζαν να καταποντίσουν το καράβι. Και αυτό κλυδωνιζόταν σαν αδέσποτο, παιχνίδι στη δύναμή τους και στην ορμή του αέρα. Για μια στιγμή ένας υπόκωφος και δυνατός κρότος συντάρραξε το καράβι· και τότε άρχισαν να σφυρίζουν επίμονα και ανατριχιαστικά οι σειρήνες, σημάδι ότι το πλοίο κινδύνευε και έπρεπε να το εγκαταλείψουμε.

Σκηνές αλληλοφροσύνης άρχισαν να ξετυλίγονται πάνω στο πλοίο. Όλους τους είχε κυριεύσει πανικός και έτρεχαν εδώ κι εκεί χωρίς συγκεκριμένο σκοπό και προορισμό. Φώναζαν, έψαχναν τα παιδιά τους κλαίγοντας, σταυροκοπιούνταν και προσεύχονταν. Τα παιδιά, αν και δεν είχαν συνειδητοποιήσει το μέγεθος του κινδύνου, ωστόσο, επηρεασμένα από τους μεγάλους, περιφέρονταν αλφαισμένα, ενώ τα πιο μικρά βλέποντας τις μητέρες τους έκλαιγαν και αυτά τρομαγμένα. Ήταν και μερικοί που έψαχναν για σωσίβια ή άλλοι που έτρεχαν κατά τις βάρκες. *Σωστό πανδαιμόνιο.*

3η παράγραφος

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- ενέργειες του πληρώματος

- επιβίβαση στις βάρκες

- γ. (ΧΩΡΙΣ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ)

4η παράγραφος

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- αισιόδοξα μηνύματα
 - αντιδράσεις – συναισθήματα

- η διάσωση

- γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Το πλήρωμα, με πρώτο τον καπετάνιο, ενεργούσε από την πρώτη στιγμή με αξιοθαύμαστη ψυχραιμία. Όλοι μαζί αγωνίζονταν να επιβάλουν την τάξη στον όχλο των αηλόφρονων επιβατών, να τον πειθαρχήσουν και να περιορίσουν τις άσκοπες κινήσεις του, ενώ προσπαθούσαν από τα μεγάφωνα να τον εγκαρδιώσουν, για να ξαναβρεί το θάρρος του. Παράλληλα ετοίμαζαν τις βάρκες και μοίραζαν σωσίβια, ενώ ο καπετάνιος έδινε οδηγίες με ένα χωνί στο στόμα, συντονίζοντας τα πάντα. Κάποια στιγμή μας πληροφορήσε ότι το πιο κοντινό καράβι ερχόταν ολιτοαώς για βοήθεια. Αυτό ηρέμησε κάπως τους επιβάτες, που επιτέλους επιβιβάστηκαν στις σωσίβιες λέμβους. Τελευταίος εγκατέλειψε το πλοίο ο καπετάνιος με το υπόλοιπο πλήρωμα και το αποχαιρέτησαν με απέραντη θλίψη. Και όταν απομακρυνθήκαμε, είδαμε από μακριά το καράβι μας να βουλιάζει αργά αργά στα έγκατα του βυθού.

Από τη στιγμή που βρεθήκαμε ασφαλείς στις βάρκες εμφανίστηκαν τα πρώτα αισιόδοξα μηνύματα, καθώς η καταιγίδα άρχισε να κοπάζει. Ο αέρας έκοψε την ορμή του και τα κύματα υποχώρησαν. Οι βάρκες σταμάτησαν το σκαμπανέβασμά τους κι εμείς νιώσαμε πλέον σιγουριά, παρόλο που μερικοί βρίσκονταν ήδη στα πρόθυρα νευρικού κλονισμού. Έτσι, μόλις το καράβι της σωτηρίας φάνηκε από μακριά, ξεσπάσαμε σε κραυγές ενθουσιασμού, αγκαλιαζόμασταν και κλαίγαμε από χαρά. Σε λίγο οι βάρκες άρχισαν μία μία να πλευρίζουν το πλοίο και με τη βοήθεια του πληρώματός του ανεβήκαμε όλοι στο κατάστρωμα. Ήμασταν όμως σε άθλια κατάσταση: μούσκεμα ως το κόκαλο, παγωμένοι και, το κυριότερο, με τον φόβο ζωγραφισμένο ακόμη στα μάτια μας. Στο πλοίο μάς περιποιήθηκαν όσο μπορούσαν και μας οδήγησαν στο πιο κοντινό λιμάνι. Ευτυχώς όλοι είχαμε διασωθεί.

Η περιπέτεια τελείωσε, ο κίνδυνος πέρασε. Όμως εκείνες οι δραματικές ώρες έμειναν χαραγμένες για πάντα βα-

θιά στην ψυχή μου και σημάδεψαν τη ζωή τη δική μου και των άλλων επιβατών. Από τότε ξέρω καλά πόσο σπουδαίο αγαθό είναι η ζωή.

14 Ο κήπος μας πριν από την καταιγίδα, κατά τη διάρκειά της και μετά από αυτήν.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ/ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ήταν απόγευμα μιας ζεστής καλοκαιριάτικης μέρας. Και εγώ, αναζητώντας λίγη δροσιά, βγήκα στην αυλή του σπιτιού μας, περιπλανήθηκα στον κήπο και κατέληξα στη σκιά της φλαμουριάς, όπου βρήκα το καταφύγιο που επιθυμούσα.

II. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ 1η παράγραφος α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ: • τα λουλούδια

Ο κήπος μας ήταν στις μεγάλες του ομορφιές, καθώς πλήθος λουλούδια γέμιζαν τα παρτέρια του: Τα γαρίφαλα μοσχοβολούσαν, τα κρίνα καμάρωναν περήφανα και οι πετούνιες είχαν γείρει αποκαμωμένες από τη ζέστη, διατηρώντας όμως τη χάρη τους με την ποικιλία των χρωμάτων. Οι τριανταφυλλιές, πάλη, ζωηρές και ακμαίες, στόλιζαν σε σειρές τον διάδρομο. Πιο κάτω, στους φράχτες, το γιασεμί και το αγιόκλημα συναγωνίζονταν σε άρωμα και σε ομορφιά. Και η φρεσκοκομμένη χλόη, βελούδινη και καταπράσινη, κάλυπτε κάθε κενό χώρο. Τέλος, ένα παρτέρι με πολύχρωμους πανσέδες και η μικρή στέρνα με τα νούφαρα ολοκλήρωναν το φυσικό ζωγραφικό πίνακα. Αλλά και τα «ζωντανά» του κήπου έδιναν το παρών τους. Οι μέλισσες και οι πεταλούδες, σε αδιάκοπη κίνηση, ζουζούνιζαν πετώντας από άνθος σε άνθος, ενώ τα τζιτζίκια πάνω στα δέντρα γέμιζαν με μια επίμονη και διαπεραστική μουσική υπόκρουση την ατμόσφαιρα. Όσο για τη βερικοκιά μας, ήταν στην καλύτερη ώρα της. Οι καρποί της είχαν ένα έντονο κίτρινο χρώμα, σχεδόν χρυσαφί, και το πυκνό φύλλωμά της είχε γίνει ιδανικό καταφύγιο για τα πουλιά. *Μέσα σ' αυτό το κομμάτι της φύσης ένωθα απέραντη γαλήνη.*

• τα «ζωντανά» του κήπου

• η βερικοκιά

γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

2η παράγραφος

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- ο ουρανός
 - ο άνεμος

 - οι πρώτες σταγόνες

γ. (ΧΩΡΙΣ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ)

3η παράγραφος

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- η νεροποντή

 - η ανεμοθύελλα

 - τα «ζωντανά» εξαφανίζονται

 - το τέλος της καταιγίδας
- γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Ξαφνικά, μια βροντή ακούστηκε από πολύ μακριά. Παραξενεύτηκα. Στρέφω λοιπόν το βλέμμα μου προς τον ουρανό, όπου βλήπω μαύρα σύννεφα να προβάλλουν στην άκρη του ορίζοντα. Μέσα σε λίγη ώρα ο ήλιος κρύφτηκε και ένας ορμητικός αέρας τάραξε την ηρεμία της ατμόσφαιρας σηκώνοντας σύννεφα σκόνης. Και μετά, χοντρές στάλεις βροχής άρχισαν να πέφτουν με ορμή. Αιφνιδιάστηκα και έτρεξα να προστατευτώ στο υπόστεγο της αυλής, γιατί όλα προμηνούσαν μια σφοδρή καταιγίδα.

Οι σταγόνες πολλαπλασιάστηκαν και η νεροποντή που ξέσπασε ήταν φοβερή. Ο ουρανός άνοιξε και οι καταρράχτες του ξεχύθηκαν στη γη. Το χώμα ρουφούσε αχόρταγα το νερό. Όμως από ένα σημείο και μετά άρχισαν να σχηματίζονται ρυάκια και να παρασέρνουν ορμητικά ό,τι έβρισκαν μπροστά τους. Το γρασίδι πλημμύρισε με νερό, τα παρτέρια γέμισαν λάσπη και τα λουλούδια αγωνίζονταν να κρατηθούν όρθια. Αιηλά ταυτόχρονα και ο αέρας σφύριζε μανιασμένος από όλες τις κατευθύνσεις και λύγιζε τα δέντρα, παρασέρνοντας φύλλα και μικρά σπασμένα κλαδιά. Παράλληλα, οι αστραπές έσκιζαν τον ουρανό και δυνατά μπουμπουνητά τράνταζαν τη φύση. Σ' αυτό το πανδαιμόνιο τα έντομα εξαφανίστηκαν, τα πουλιά έπαψαν το κελάηδημα και τρύπωσαν τρομαγμένα στις φωλιές τους, ενώ τα τζιτζίκια βουβάθηκαν και αυτά. Πάνω από μία ώρα μαινόταν η καταιγίδα. Και όταν πια ο ουρανός είχε στραγγίσει και την τελευταία του σταγόνα και ο άνεμος είχε εκτονώσει τη μαγία του, εντελώς ξαφνικά, τα πάντα ηρέμησαν. Ο ήλιος ξεπρόβαλε λαμπερός και η φύση ξαναβρήκε την ήρεμη όψη της. *Η καταιγίδα είχε κοπάσει.*

4η παράγραφος

- α. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ:
- αποτελέσματα της καταγίδας
 - εικόνες του κήπου
- αισιόδοξα μηνύματα
- γ. (ΧΩΡΙΣ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ)

III. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μεγάλη μπόρα άφησε τον κήπο σε άθλια κατάσταση, όμως είχε και την ευεργετική της επίδραση. Το αφράτο χώμα είχε γίνει μια παχιά λιάσπη, που κάλυπτε όλα τα παρτέρια. Και μέσα της επέπληαν θλιβερά τα λουλούδια, που ωστόσο άντεξαν και επέζησαν. Πέταλα από άνθη ήταν σκορπισμένα εδώ και εκεί και κλαδάκια σπασμένα κείτονταν κοντά στο φράχτη. Η βερικοκιά είχε ξετιναχτεί, πολλοί καρποί της βρίσκονταν σκορπισμένοι στη χλόη, ενώ τα κλαδιά της φιλμουριάς έγερναν κουρασμένα. Όμως τώρα η γη είχε πια ξεδιψάσει και τα πάντα φρεσκοπλυμένα λαμποκοπούσαν κάτω από τον ήλιο. Διάφανες μικρές σταγόνες κρέμονταν από τα φύλλα των δέντρων και τα πουλιά, καθώς φτερούγιζαν και πάλι ανάμεσα στα κλαδιά, τις τίνιζαν εδώ και εκεί. Και κάτω στη γη, ένα μικρό σαλιγκαράκι βγήκε και αυτό, για να μυρίσει το βρεγμένο χώμα. Όσο για τις απώλειες, ήταν βέβαιο πως η φύση θα τις αποκαθιστούσε πολύ γρήγορα. Τα λουλούδια θα ξανάνθιζαν, θα έβγαιναν καινούρια φύλλα και η ζωή θα άρχιζε με νέα δύναμη να βρίσκει και πάλι τον φυσιολογικό της ρυθμό.

Την επόμενη μέρα φάνηκαν τα πρώτα σημάδια της ανανέωσης. Γιατί η νύχτα που πέρασε έδωσε στα φυτά την ευκαιρία να ξεκουραστούν, ενώ ο πρωινός ήλιος έλαμψε και ξαναζωντάνεψε τη φύση.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το βιβλίο αυτό βοηθάει με πρακτικό τρόπο τον μαθητή να ανταποκριθεί με επιτυχία στις ανάγκες του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας όσον αφορά την Παραγωγή λόγου. Δηλαδή καθοδηγεί και διευκολύνει τον μαθητή όταν αυτός καλείται να παραγάγει γραπτό λόγο συνθέτοντας είτε παραγράφους είτε εκθέσεις, σχετικά με όλα τα κειμενικά είδη τα οποία διδάσκονται στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος (κείμενα περιγραφικά, αφηγηματικά, επιχειρηματολογικά, επιστολές, άρθρα κ.ά.).

Συγκεκριμένα, κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Θεωρία και ασκήσεις για την κατανόηση και την εμπέδωση των στοιχείων τεχνικής που είναι απαραίτητα για τη δόμηση ενός κειμένου και την πλήρη ανάπτυξη ενός θέματος
- Κείμενα με πληροφοριακό υλικό σχετικό με το θέμα της ενότητας
- Αναπτυγμένα θέματα που συνοδεύονται από διαγραμματική παρουσίαση
- Απαντήσεις στις Δραστηριότητες παραγωγής λόγου του σχολικού εγχειριδίου

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται οι απαντήσεις σε όλες τις ασκήσεις.

Από τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ κυκλοφορεί:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Δήμητρα Αλατζατζή, Δέσποινα Καλογεράκη

ISBN:978-618-03-1008-5

9 786180 310085

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 81008